

Ett Västra Götaland för alla – inte bara några få

Budget för Västra Götalandsregionen 2020 med flerårsplan för 2021
och 2022

Vänsterpartiet
Västra Götalandsregionen

Innehållsförteckning

Förord	Sidan 3
Våra grundläggande värderingar	Sidan 5
Ett hållbart samhälle för alla	Sidan 7
Hälso- och sjukvård	Sidan 15
Bra villkor på jobbet	Sidan 27
Ekonomi och styrning	Sidan 31
Regionbidrag	Sidan 36
Resultaträkning	Sidan 37
Balansräkning	sidan 38
Förslag till beslut	sidan 39

Förord

Ett Västra Götaland för alla – inte några få

Ett jämlikt Västra Götaland gör livet bättre för alla. När klyftor i hälsa, utbildning och livsmöjligheter minskar då ökar människors möjligheter att förverkliga sina drömmar. Då får barnen en tryggare uppväxt och unga människor ser hopp om framtiden.

Genom politiska beslut kan Västra Götalandsregionen påverka utvecklingen. Vänsterpartiet vill samla, stärka och prioritera de regionala insatserna så att fler ungdomar och nyanlända får möjlighet till utbildning eller arbete. Vi vill ge möjligheter till fler utbildningschanser i livet och satsar därför ytterligare på folkhögskolorna.

Klimatomställningen handlar om vår överlevnad. I den gröna omställningen skall Västra Götalandsregionen vara ett föredöme och drivande kraft. Genom aktiva åtgärder skall regionen vara fossiloberoende 2030. Genom en koldioxidbudget som kartlägger utsläppen kan de mest effektiva sätten att minska koldioxidutsläppen väljas för att uppnå Parisavtalets klimatmål.

En satsning på en utbyggd kollektivtrafik med låga biljettpreiser är både en klimatomställnings- och jämlikhetsfråga. Vi föreslår frysta biljettpreiser i kollektivtrafiken. Alla ska ha råd att resa.

Kollektivtrafiken skall också vara tillgänglig för människor med funktionsnedsättning. Vi avsätter även pengar till att stärka trafiken på landsbygden. Kollektivtrafiken skall fungera för alla som bor på landsbygden eller i storstad. Miljönämnden får ökade resurser för att ytterligare kunna driva på för ett klimatmässigt hållbart Västra Götaland.

Ett arbetssätt utifrån mänskliga rättigheter skall genomsyra alla verksamheter i Västra Götalandsregionen. Lika självklart ska det vara att alla har samma rätt till sjukvård också när du är flykting eller lever som papperslös.

Västra Götaland är en viktig aktör för att människor både skall kunna ta del av och själva vara delaktiga i kulturskapande. Kulturen måste tillåtas vara normbrytande och gränsöverskridande i sitt kreativa uttryck. Vänsterpartiet vill prioritera barn- och ungdomskultur och stödet till fria kulturutövare.

Idag köar tusentals människor i vår region för tid till första besök och behandling. Det är ovärdigt. Sjukhusen är utsatta för en stor press att genomföra nedskärningar och dra ned på personal för att klara sina budgetar. Det drabbar både patienter och personal. Tillsammans har oppositionen drivit igenom att tidigare års underskott skrivs av. Det minskar den redan stora pressen på sjukhusen.

Sjukhusen behöver långsiktighet och arbetsro istället för den ryckighet och kortsiktighet som präglar det moderatledda styret. Stängda vårdplatser behöver öppnas så att patienter slipper ligga kvar på akuten eller i korridorer. Vi har sängarna, men inte den personal som behövs. Det måste till en förändring så att arbetsvillkoren förbättras för att vi skall kunna behålla erfarna sjuksköterskor, undersköterskor, läkare och annan vårdpersonal. Regionen kan inte fortsätta lönediskriminera på grund av kön. Därför gör Vänsterpartiet satsningar på jämställda löner för den kvinnodominerade vårdpersonalen och en särskild satsning på de med den lägsta lönen. Arbetsmiljön måste förbättras och tid för återhämtning, reflektion och kompetensutveckling finnas. Vi vill korta arbetstiden med också se till att det finns tillräckligt med personal.

Den nära vården måste byggas ut. Det framgångsrika arbetet med hemsjukvårdsläkare och mobila team måste utvecklas och säkras. Primärvården måste få förutsättningarna att ta hand om människor med omfattande funktionsnedsättningar. Psykisk ohälsa är idag den vanligaste sjukskrivningsorsaken och stödet till de som drabbas måste bli bättre. Vi vill särskilt prioritera barn och ungas psykiska hälsa genom att bygga ut och utveckla första linjens mottagningar inom primärvården, ungdomsmottagningar och mottagningar för unga vuxna (MUX). Vi vill stärka beroendevården och utveckla samarbetet med kommunerna. Stödet till de som utsatts för våld och sexuella övergrepp måste förbättras.

Mot den bakgrunden är Vänsterpartiet beredda att höja skatten med 30 öre för att satsa ytterligare en miljard på sjukvården och personalens arbetsvillkor. Det måste bli ett slut på ryckighet och kortsiktighet. Sjukvårdens personal måste få förutsättningar att ge den goda vård de vill och kan ge. Få utrymme att förbättra kvaliteten, utveckla verksamheten och en personcentrerad vård med patienten i centrum.

Eva Olofsson, gruppleadare
Vänsterpartiet Västra
Götalandsregionen

Våra grundläggande värderingar

Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Vår politik och verksamhet bestäms av vårt mål: att förverkliga ett samhälle grundat på demokrati, jämlikhet och solidaritet. Vi är ett arbetarparti som vill ha ett samhälle befriat från klass-, köns- och etniskt förtryck. Ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle där kvinnor och män bygger sin egen framtid i frihet och samverkan.

I Västra Götalandsregionen jobbar vi för ett jämlikt samhälle och en jämlik hälsa. Vi vill sluta hälsoklyftorna och klassklyftorna. Varje politiskt förslag ska ha det som grund. Hälsa är ett bredare begrepp än frånvaro av sjukdom. Behoven, inte efterfrågan, ska vara styrande i alla våra prioriteringar.

Grunden för vår politik

Genom Västra Götalandsregionens olika verksamheter har vi möjlighet att påverka och det gör vi med målet att minska klyftorna. Då menar vi klyftorna i hälsa som i sin tur hänger ihop med den enskildes ekonomi och utbildning. Det finns klyftor mellan män och kvinnor och det finns klyftor i tillgänglighet av geografisk karaktär. Hälso- och sjukvården ska behandla patienterna likvärdigt och efter deras behov. Ingen ska diskrimineras på grund av kön, ålder, sexuell läggning, funktionsnedsättning, etnicitet eller socioekonomisk ställning.

Vi lägger en budget som gör att vården slipper ständiga sparbeting när vi tar bort effektiviseringskravet och ger hälso- och sjukvården realistiska ekonomiska villkor och arbetsro. Klimatpolitiken har med rätta klivit högst upp på agendan. Vi måste prioritera ett effektivt arbete med att uppnå målet att vara en fossilfri region 2030. Vi vill frysa prisnivån på biljetterna i kollektivtrafiken för att fler ska ha möjlighet att resa kollektivt, som är en viktig del i att uppnå klimatmålen.

Vi har svårt att rekrytera och behålla personal i vården. Våra anställda har för hög sjukfrånvaro och ibland för låga löner. Viktigast av allt är ge en bättre arbetsmiljö för våra anställda. Vi satsar på höjda löner och riktade satsningar för att komma tillrätta med lönediskriminering på grund av kön i kvinnodominerade yrken. Vi prioriterar dem med de lägsta lönerna, samtidigt som det måste löna sig att både att ha utbildat sig och tillägnat sig några års yrkeserfarenhet. Vi fortsätter den viktiga satsningen på att sjuksköterskor ska få betald fortbildning till specialistsjuksköterska. Vi lägger förslag om arbetstidsförkortning, för att kunna rekrytera och behålla personal, men också av arbetsmiljöskäl.

Vi har i vårt budgetförslag prioriterat att göra vissa hälsofrämjande undersökningar och behandlingar avgiftsfria så att de inte väljs bort av de som har sämst ekonomiska förutsättningar.

Mänskliga rättigheter

PRIORITERADE MÅL

- **Diskriminering ska motverkas genom att ett rättighetsbaserat förhållningssätt genomsyrar all verksamhet i regionen**

Alla människors lika värde är grundläggande i ett samhälle där klass- och könsklyftor inte tolereras, där personer med funktionsnedsättning inte diskrimineras, där personer oavsett sexuell läggning accepteras och bemöts på lika villkor. Mänskliga rättigheter ska genomsyra verksamheterna i Västra Götalandsregionen och Beredningen för mänskliga rättigheter är drivande i utvecklingen.

Att anställda och förtroendevalda har tagit till sig kunskap och reflekterat över rättigheternas koppling till den egna verksamheten, är en grund för ett aktivt arbete för ett mer jämlikt Västra Götaland. Det innebär att förstå hur klass, kön, etnicitet, funktionsnedsättning, religiös tillhörighet eller sexuell läggning påverkar hur en individ har tillgång till vård och bemöts av vårdens anställda.

Vuxna asylsökandes och papperslösas rätt till vård är bara till viss del löst genom lagstiftningen och hur den tillämpas. De omfattas endast av ”vård som inte kan anstå”, inte all sjukvård. Vi har föreslagit att de ska ha samma rätt till sjukvård som alla andra, men inte fått stöd av de andra partierna i det.

Ett hållbart samhälle för alla

Västra Götaland ska präglas av att ge alla en god uppväxt, möjlighet till arbete och en trygg ålderdom. Det kräver ett samhälle där solidaritet, delaktighet och inflytande är ledord. Västra Götalandsregionen är en viktig aktör i detta välfärdssamhälle. Vänsterpartiet vill att solidaritet och behov avgör fördelningen av våra gemensamma resurser, inte marknadskrafter och efterfrågan.

Den socialt hållbara utvecklingen är det överordnade målet. Den ekologiska utvecklingen är ramverket och den ekonomiska utvecklingen är en begränsning eller möjlighet.

Hållbar tillväxt och utveckling är det samlade begreppet som används inom Västra Götalandsregionen för politikområdena regional utveckling, folkhälsa, rättighetsfrågor, miljö/klimat, kultur och kollektivtrafik.

Klimatfrågan blir alltmer en fråga som överskuggar alla andra. Det är en överlevnadsfråga att ställa om vår livsstil och som förtroendevalda i Västra Götalandsregionen har vi att ta ansvar för att regionens verksamheter bedrivs på bästa möjliga sätt i klimathänseende. Först då kan vi också ta vår roll som samhällsaktör och tillsammans med andra göra ett omställningsarbete.

En mer jämlik hälsa

PRIORITERADE MÅL

- **Hälsoklyftorna i regionens befolkning ska minska genom att Västra Götalandsregionen tillsammans med andra aktörer genomför åtgärderna i handlingsplanen "Samling för social hållbarhet".**
- **Alla verksamheter ska i enlighet med "Handlingsplan för fullföljda studier" bidra till att skapa förutsättningar för att alla ungdomar ska kunna gå ut grundskolan och gymnasieskolan med godkända betyg.**

De sociala skillnaderna i hälsa är stora och de ökar. Befolkningen som helhet får en allt bättre hälsa, men förbättringen kommer inte alla till del.

En ökande ojämlikhet i hälsa är ett hot mot väsentliga samhällseliga mål. Ojämlikhet i hälsa motverkas i första hand genom utbildning, jämnare inkomstfördelning och minskad segregation. Västra Götalandsregionen har en unik möjlighet att överbrygga skillnader genom att arbeta för en samhällsutveckling som minskar klass- och könslyftor.

Hälsoskillnader mellan olika grupper kan minska genom aktivt arbete från hälso- och sjukvården. Det är behoven, inte efterfrågan, som ska styra prioriteringarna. Vården blir ojämlik om inte bemötande och kvalitetsarbetet sker utifrån en kunskapsbas om vad som orsakar klyftorna i hälsa.

De sociala investeringsmedlen i Västra Götalandsregionen ska användas i enlighet med intentionerna i handlingsplanen för "Samling för social hållbarhet". Genom tidiga insatser ska vi inom ramen för "Handlingsplan för fullföljda studier" investera i de ungas framtid, så att de

klarar grund- och gymnasieskolan med godkända betyg. Folkhögskolorna, både våra egna och de rörelsedrivna, är en stor resurs i det arbetet.

Beredningen för folkhälsa och social hållbarhet är regionens spetskompetens när det gäller hälsofrämjande metodutveckling och analys och samarbete med det civila samhället.

Samverkan med nationella och internationella aktörer är viktigt för kompetensutveckling, precis som med regionala och nationella lärosäten.

Kulturella uttryck av alla slag är en viktig del i ett aktivt folkhälsoarbete för minskade klyftor i samhället. Västra Götalandsregionen har alla möjligheter att medvetet och aktivt agera inom det området.

Regional utveckling

PRIORITERADE MÅL

- **De regionala insatserna ska samlas, stärkas och prioriteras så att fler ungdomar och fler nyanlända får möjlighet till arbete eller utbildning. Vi vill ge goda möjligheter till fler utbildningschanser i livet.**
- **Infrastrukturen ska utvecklas i hela regionen.**

Regionens utveckling gynnas av att vi blir fler som bor här. Utifrån det är det positivt att vi fått ökad andel nyanlända människor i vår region. Regional utveckling handlar om att människor vill bo och flytta till hela Västra Götaland. Vi kommer att få utökade möjligheter att påverka den regionala fysiska planeringen. Det vill vi gärna använda till att se mer till helheten, än delarna, och att pröva om det möjliggör att vi kan påverka den otillräckliga produktionen av nya bostäder.

Att ge chansen och möjligheten till utbildning och arbete är vår högst prioriterade fråga inom regional utveckling. Det får inte handla om ohämmad tillväxt, utan regional tillväxt måste ställas mot att vi har ett ansvar för klimat och övergripande miljömål och att skapa förutsättning till det goda livet för alla i hela regionen.

I utvecklingsarbetet ska vi förbereda för framtidens arbetsmarknad med ledord som långsiktighet, näringslivssamverkan och social hållbarhet. Det handlar om att ge unga bra utbildningsmöjligheter och ge alla chansen till ett livslångt lärande. De folkhögskolor regionen driver är en viktig del i detta, liksom våra egna naturbruksgymnasier, de rörelsedrivna folkhögskolorna och studieförbunden. Det finns ett allt större behov av validering och på flera håll finns tankar om ”basårutbildningar” av olika slag för att överbrygga det som uppfattas som alltför höga trappsteg mellan utbildningsnivåer. Våra folkhögskolor skulle kunna vara en resurs i att förbereda för olika vårdutbildningar på universitetsnivå genom ett vårdbasår.

Betydelsen av våra folkhögskolor bara ökar. Folkhögskolorna var en gång en lösning för landsbygdens behov av utbildning, sedan dess har de ofta varit pedagogiska föregångare med ett demokratiskt arbetssätt. De har varit i ständig förnyelse och förändring och ofta har tyngdpunkten i skolorna legat mer på bildning, än på utbildning. Folkhögskolornas frihet är en förutsättning för deras fortsatta utveckling och särart. Det är glädjande att staten prioriterat sitt stöd till folkhögskolorna och att regionen kunnat matcha med regionalt stöd. Vi ser hur rollen blir allt viktigare och att Västra Götalandsregionen behöver fortsätta utveckla folkhögskolorna. Vi vill att de ska fortsätta både bryta ny mark och vara en spegel av sin samtid. När staten nu gör snabba nedskärningar av sitt stöd till folkhögskolorna inför 2020 väljer vi att ha kvar regionens satsningar på utbildning vid folkhögskolor på samma nivå som 2019 genom ett tillskott till Kulturnämndens budget.

Det krävs starkare samordning mellan de insatser som görs för nyanlända i språkutbildning, validering av kunskaper, arbetsmarknadsutbildningar, gymnasieutbildningar och YH-utbildningar. Vi har kunskapsklyftor mellan klasser i samhället, mellan könen och mellan olika geografiska delar av regionen. Det går att sluta klyftorna om vi prioriterar det.

De kulturella och de gröna näringarna är utvecklingsområden och kan knytas till såväl arbetsmarknadspolitiken, som kultur- och miljöpolitiken. Vi vill bryta upp gränsdragningar mellan de olika nämndernas verksamhetsområde och använda resurserna för att skapa ett jämlikt samhälle.

Turismen/besöksnäringen är ett utvecklingsområde som hör hemma i skärningspunkterna för regional utveckling, miljö, transporter och kultur. Näringen är sysselsättningsintensiv och erbjuder i hög grad arbete för ungdomar och personer med utländsk bakgrund. Västra Götaland har förutsättningar i form av upplevelser året runt, rika natur- och kulturvärden, intressanta städer och platser för möten och evenemang. Utvecklingsarbetet ska ha ett hållbarhetstänk i form av miljösäkring och en turism som bidrar till rekreation för alla sociala grupper i samhället.

Socialt entreprenörskap ska stärkas och vi vill ha ett riktat innovationsstöd som bryter könsmönster och mönster som härrör sig till etnicitet. Vi ska fortsätta utveckla samarbetet med olika aktörer inom den sociala ekonomin. Den gemensamma bas som finns i överenskommelsearbetet måste stärkas och finna former för en mer hållbar utveckling.

Vi har i en motion föreslagit en ”Regional samordnare” som en del av regional utveckling. Funktionen skulle ha minskade klyftor på arbetsmarknaden som sitt ansvarsområde och samordna de olika aktörer som jobbar med att matcha arbetslösa i relation till arbetsmarknaden. Arbetslösheten är i dag visserligen låg för vissa grupper, men å andra sidan mycket hög för andra grupper. Det ger klyftor som vi inte kan acceptera. Många av de som har svårt att komma in på arbetsmarknaden är nyanlända. Validering av de nyanländas yrkeskompetens och goda möjligheter att få kunskaper i svenska är en del av vårt mottagande som är avgörande för integrationen. När staten abdikerar från arbetsmarknadspolitiken, bland annat genom att stänga ner sina arbetsförmedlingskontor, ser vi hur regionen bör samla sig på nytt och ansöka om att få överta delar av arbetsmarknadspolitiken

Anställning för dem med funktionsnedsättning ska prioriteras. Vi vill att regionen har fler praktikplatser och anställningar med lönestöd för flyktingar och asylsökande. Regionens deltagande i samordningsförbundens verksamhet kan och ska utvecklas och bli en verksam del i att skapa sysselsättning för fler i utsatta grupper.

Regionutvecklingsnämnden är en viktig aktör genom samarbete med andra aktörer och genom sitt stöd till olika projekt. Det går att utveckla formerna så att vi både väljer och väljer bort samarbeten/projekt, genom att alltid ha de övergripande målen i sikte. Folkrörelserna och föreningslivet är grundpelarna bland våra samarbetspartners inom regional utveckling. Projekten ska ha genusperspektiv.

Infrastruktur och kollektivtrafik för framtiden

PRIORITERADE MÅL

- **Målen i det regionala trafikförsörjningsprogrammet ska uppnås.**
- **Vi prioriterar lägre biljettpriser och mer kollektivtrafik för att öka resandet.**
- **De regionala järnvägarna ska finnas kvar och underhållas.**

Utveckling av kollektivtrafiken har stor betydelse ur många perspektiv. Kollektivtrafiken behöver byggas ut för att uppnå målet om ett hållbart transportsystem. Miljöhänsyn och möjlighet att pendla till arbete och studier är viktiga. Trafiksäkerhet, folkhälsa och jämställdhet är andra viktiga perspektiv. Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig och ha låga biljettpriser. Bara då kan kollektivtrafiken bidra till vårt övergripande mål, att sluta klyftorna i samhället

Resandeutvecklingen inom Västtrafik har varit bra under 2018. Om utvecklingen fortsätter kommer vi att klara målet om en fördubbling av antalet resenärer mellan 2006 och 2025. Under 2018 har biljettintäkterna sjunkit i relation till antalet resor. En förklaring är att ny teknik gjort det enklare att köpa de mest prisvärda resorna och då är sjunkande intäkter inte ett problem.

Vi vill frysa biljettpriserna under 2020 i relation till 2019. Under 2019 utreds effekterna av 2018 års beslut om ett trezonerssystem för kollektivtrafiken i regionen. Det finns gränsdragningsproblem mellan zonerna och det finns risk för att systemet leder till högre biljettpriser för korta resor, när det ger lägre priser för längre resor. Det är idag mycket oklart hur resandet och intäkterna kommer att påverkas av det nya systemet. Vi i Vänsterpartiet kommer att lägga förslag som inte innebär biljettprishöjningar inför 2020 när det nya systemet träder i kraft. Vi tror på drivkraften i låga biljettpriser för att med ökat tempo ställa om till ett klimatsmart resande.

Vi behöver ha kollektivtrafik i hela regionen som en samhällsservice. Olika samhällsbetalda transporter kan samordnas och anropsstyrd trafik kan fungera i delar av regionen. Vi vill ha anropsstyrd kollektivtrafik även på helgerna.

Trafiken i och mellan de större städerna möter andra utmaningar. Det kan handla om att lösa dem genom egna körfält för kollektivtrafiken, utbyggda spår eller tätare trafik. Vi måste göra det enklare att ta med sig cykel i kollektivtrafiken för att uppnå sammanhållna resor som är klimatsmarta.

All trafik ska vara tillgänglig för alla, även om man har en funktionsnedsättning. Av- och påstigning i fordon ska fungera enkelt, liksom att hållplatsutrop på fordonen både ska höras och synas. Bemötandet från den personal som arbetar i kollektivtrafiken är minst lika viktigt.

Kommunerna har idag möjlighet att göra tilläggsköp för sin egen kollektivtrafik. På sikt skulle fler rabattmöjligheter kunna regionaliseras genom en skatteväxling och ges samma utformning i hela regionen, till exempel seniorkorten. Det är angeläget att Västtrafik är tillmötesgående till de förslag till tilläggsköp som de olika kommunerna har när de ska utforma sin lokala kollektivtrafik.

Vi vill se ett ökat statligt stöd till kollektivtrafiken. Vår långsiktiga vision är att kollektivtrafiken blir avgiftsfri. Regionen ska agera både som påtryckande organisation och som samarbetspartner i de frågorna. Staten har ett stort ansvar för infrastrukturens utveckling, men också för utveckling av nya bränslen och möjliggöra avgiftsfrihet. Det skulle vara ett stort kliv i att minska klyftorna mellan de som har råd att resa och de som inte har det. Det skulle också vara ett stort kliv i att minska privatbilismen, som ett led i klimatomställningen.

Västtrafik har idag möjlighet att välja mellan att utföra trafik i egen regi, eller att upphandla. Vår grundläggande inställning är att trafiken ska utföras i egen regi. När upphandling ändå görs ska Västtrafik använda sig av möjligheten att kräva personalövertagande och kollektivavtalsliknande villkor. De som arbetar i de upphandlade företagen förtjänar goda anställningsvillkor. Personal som mår bra på jobbet har goda förutsättningar att ge resenärerna ett gott bemötande.

De regionala järnvägarna kommer att få allt större betydelse, när vi ställer om till ett fossiloberoende samhälle. Vi värnar de regionala järnvägssträckorna i regionen. Järnvägarna är Kinnekullebanan mellan Gårdsjö och Håkantorp, Älvsborgsbanan mellan Uddevalla och Borås, Viskadalsbanan mellan Borås och Varberg och Bohusbanan mellan Strömstad och Göteborg. De är oumbärliga i vårt nät av järnvägar och helt avgörande för omställning till ett hållbart samhälle, och prioriteras i investeringsbudgeten. Järnvägsförbindelsen mot Norge behöver utvecklas. Dieseldriften på Kinnekullebanan är inte bra för klimatet. Den behöver bytas mot något bättre alternativ.

I den nationella planen för infrastruktur är det glädjande att byggnationen av en ny järnväg för Göteborg-Borås finns med, om än inte i så snabb takt som vore önskvärt. Vi vill också att sträckan utvecklas till att även omfatta Ulricehamn-Jönköping. I en klimatomställning ökar också behovet av bättre järnväg från Köpenhamn via Göteborg till Oslo.

Bredbandsutbyggnaden är en av de viktiga frågorna på landsbygden. Regionen ska agera för att bredband ses som en del i en offentligfinansierad infrastruktur som ska komma alla till del, oberoende av var man bor.

Vi tar ansvar för miljön och klimatet

PRIORITERADE MÅL

- **I den gröna omställningen av samhället ska Västra Götalandsregionen vara ett föredöme och en pådrivande kraft.**
- **Målet om att Västra Götalandsregionen ska vara fossiloberoende 2030 ska uppnås genom aktiva åtgärder.**
- **Vi ska vid upphandlingar välja det alternativ som är mest klimatanpassat.**

Regionen ska vara en spjutspets mot framtiden genom att stödja arbete för omställning mot förnybara energislag från sol, vind, vatten och bioämnen. Västra Götalandsregionens egna verksamheter ska vara i framkant med målet att bli oberoende av fossila energislag och bränslen. Som stor aktör ska vi även ge stöd för omställningen till andra och understödja forskning på området. Vi föreslår utökade projekt pengar inom Miljönämnden för att ge möjlighet till mer stimulans och samverkan i projekt som leder till koldioxidsänkning

Målet är att Västra Götalandsregionen ska vara fossiloberoende 2030. Med Västra Götalandsregionen avses territoriet Västra Götaland och alla de verksamheter som ryms här och som påverkar miljön genom fossila bränslen. Vi har valt att föreslå en koldioxidbudget för att först kartlägga koldioxidutsläppen och därefter välja de mest kostnadseffektiva sätten att minska dem. Det måste göras tillsammans med kommuner, näringsliv och organisationer för att bli framgångsrikt. Inget tyder på att vi är på rätt väg idag; koldioxidutsläppen ligger kvar på en för hög nivå. Desto mer angeläget att prioritera frågan

Genomförandet av den regionala infrastrukturplanen ska inriktas på att vid alternativa förslag välja de åtgärder som leder till fossiloberoende.

Västra Götalandsregionen är en stor fastighetsägare, som både förvaltar och bygger nytt. Vi vill se ett fokus på miljövänligt byggande. Miljöcertifiering av den egna verksamheten är en del av kvalitetssäkringen. Våra fastigheter utvecklas framgångsrikt genom energieffektivisering, översvämningsskydd och hållbara materialval, och vi är angelägna att fortsätta det arbetet. Genom vår inköpsverksamhet kan vi också styra mer medvetet mot ett hållbart samhälle än vad vi gör idag

Gränssnittet där miljöfrågor möter arbetsmarknadsfrågor går att utveckla ytterligare. Det finns en ökad efterfrågan på närodlat och ekologiskt odlad mat, som inte möts av ett tillräckligt stort utbud. Kommunerna i regionen utvecklar olika arbetsmarknadsprojekt för att tillsammans med arbetsförmedlingen få fler invånare i arbete eller utbildning. Det finns insatser som skulle kunna utveckla både arbetsmarknadspolitiken, de gröna näringarna och öka den ekologiska hållbarheten. Utveckling av stadsodling i och nära våra tätorter är ett exempel. Sociala företag inom matbranschen är ett annat. Regionen ska vara en föregångare i att använda ekologiskt hållbara råvaror i de egna köken och inspirera till vegetariska och veganalternativ.

Fortfarande körs 92% av de bilar som ägs av privatpersoner i Västra Götaland på fossila bränslen. Samtidigt har biogas som fordonsbränsle nu fått sitt kommersiella genombrott. Det är viktigt att regionen ger fortsatt stöd till utvecklingen och är en pådrivande aktör gentemot andra aktörer, så att den positiva utvecklingen fortsätter. Vi ska fortsätta utvecklingen med att alla fordon som köps/ hyrs i regionen drivs med ickefossila bränslen

Infrastruktur i form av laddstolpar för elbilar vid våra lokaler ska utvecklas. Även det med syfte att uppnå klimatmålen.

Bevarandet av våra djur- och växtarter, den biologiska mångfalden, är ett av de nationella miljömålen. Västra Götalandsregionen är en av flera aktörer som har ansvar för att uppfylla målen.

Det finns en stor utvecklingspotential i att ställa om transportsektorn. Regionen kan ta fler initiativ till att transportslagen samarbetar, främst för mer gods på tåg och fartyg med målsättningar om mer klimatsmarta transporter. Vi vill inte ge stöd till fler flygplatser eller på annat sätt gynna flyg på bekostnad av andra transportsätt. Vi sätter stort värde på allmänhetens möjligheter till rekreation och naturupplevelser, en viktig del av det goda livet i Västra Götaland. Vi vill öka tillgängligheten till regionens kuster, havsnära miljöer, naturreservat och friluftsområden. Självklart också för den med någon funktionsnedsättning.

Vår tillgång till rent dricksvatten som en av de mänskliga rättigheterna har ytterligare accentuerats senare år. Vätterns vatten är en viktig resurs och flygvapnets aktiviteter måste upphöra.

Vi föreslår också att regionen aktivt tar initiativ och medverkar till att reducera mängden mikroplaster i havet.

Kultur för alla

PRIORITERADE MÅL

- **Ett vidgat deltagande i kulturen genom att kulturen angår alla, både som publik och i det aktiva kulturskapandet.**
- **Vi vill värna folkhögskolornas utveckling. För breda utbildningsmöjligheter, demokratiutveckling och integration.**
- **Barn- och ungdomskultur och fria kulturutövare ska prioriteras inom kulturnämndens stödformer.**

Genom kulturen kan människor tolka och definiera vår tid, vårt förflutna och våra visioner. Makten över tanken skapas i hög grad av vår möjlighet att utöva kultur och av att få kulturupplevelser.

Tillgången till kulturella mötesplatser behövs för att vi ska finna det intressant och stimulerande att bo, leva och verka i Västra Götaland. Kulturen ska nå ut till alla, men framförallt ska den angå alla. Jämställdhetsperspektiven ska genomsyra all kulturverksamhet.

Att få uttrycka sig i kulturella former kräver att scenerna och biutrymmen till dem är tillgängliga för alla. Entrédörren för den som har en funktionsnedsättning ska vara densamma som för alla andra, inte en bakdörr.

Kultur handlar om makt, yttrandefrihet och demokrati. Samhället har ett ansvar för att ge alla människor möjlighet att använda konstens olika uttryck. Att få uttrycka sig och inte hindras av ekonomiska förutsättningar eller diskriminering byggd på etnicitet, kön eller funktionsnedsättning. Kultur kräver egna mötesplatser, förenings- och yttrandefrihet och rätt till delaktighet. Kultur handlar om folkhälsa och folkbildning. Det är viktigt att kulturen tillåts vara normbrytande och gränsöverskridande i sitt kreativa uttryck.

Folkbildningen är en del av det regionala folkhälsoarbetet och arbetsmarknadsutvecklingen. Folkhögskolor och studieförbund erbjuder ett klimat som gynnar alla människors lika värde. De ger plats för människor med olika bakgrund, politisk och religiös tillhörighet. De är demokratiskt uppbyggda och deltagarstyrda. De har blivit än viktigare i en tid med många nyanlända. Allt fler unga behöver den utbildning och den tillvaro som folkhögskolor kan erbjuda.

Regionen ska särskilt prioritera barn och ungas tillgång till kulturella uttryck, både som åskådare och deltagare. Vi vill särskilt värna barns perspektiv när offentliga byggnader ges konstnärliga uttryck.

Stöd till fria yrkesutövarers möjlighet att bilda nätverk och kompetensutveckla sig är ett annat utvecklingsområde.

De stora institutionerna, Göteborgs Operan och Göteborgs Symfonikerna AB, har ett komplext uppdrag. De har ett särskilt ansvar att finnas i hela regionen och att erbjuda ett kulturutbud där många kan känna att föreställningarna angår och utvecklar dem. De har samtidigt uppdraget att ha internationellt hög konstnärlig nivå på sin verksamhet.

Ekonomiska satsningar under Regional utveckling

Regionbidraget till Kollektivtrafiknämnden ligger i linje med Koncernkontorets bedömning, dvs enligt plan för 2019-2021. Det innebär utöver grunduppräknningen extra tillskott med 173 miljoner 2020 och 227 miljoner 2021. Regionbidraget för 2022 kommer att prövas vid kommande budgetförslag då en ny prognos för kollektivtrafiken arbetats fram.

Kollektivtrafiknämnden tillförs 100 miljoner 2020 som kompensation för att biljettpiserna inom kollektivtrafiken inte höjs i genomsnitt under 2020, inklusive när nya zonsystemet börjar gälla.

Kollektivtrafiknämnden tillförs 50 miljoner 2020 för utökad kollektivtrafik på landsbygden på grund av förväntat ökat resande när nya zonsystemet börjar gälla.

Regionutvecklingsnämndens anslag för projektbidrag sänks 50 mnkr från 2020 för att bidra till att finansiera den utbyggda kollektivtrafiken på landsbygden.

Miljönämnden tillförs 10 mnkr 2020 för att arbeta med höjt tempo i klimatomställningen i territoriet Västra Götaland.

Ramen till miljönämnden utökas 2021 med 20 mnkr och 2022 med 30 mnkr för ökade kostnader för nytt växthus i Botaniska trädgården.

Kulturnämnden tillförs 17 miljoner 2020 för satsning på utbildning vid folkhögskolor.

Hälso- och sjukvård

En mer jämlik hälsa i befolkningen

PRIORITERADE MÅL

- **Hälso- och sjukvården ska bidra till minskade hälsoklyftor i befolkningen genom att stärka det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet främst riktat till de som har störst behov.**
- **Hälso- och sjukvården ska genomsyras av ett personcentrerat arbetssätt där alla patienter får verklig möjlighet att bli sedda, förstådda och delaktiga.**

Vänsterpartiets hälso- och sjukvårdspolitik bygger på solidaritet, på en omfördelning från de som har till de som inte har. Vi vet att ohälsa drabbar människor i utsatta livssituationer oftare och hårdare. Den sociala bakgrunden styr risken att bli sjuk. Personer med låg utbildning, funktionsnedsättning, psykisk ohälsa, HBTQ-personer och utrikes födda får ofta mindre och sämre vård än andra. Vi vill därför rikta mer stöd till de grupper som behöver det.

Vården ska prioritera de med störst behov först. Till det behövs bra styrsystem, men liberal politik har låtit marknadskrafter och vårdval styra på efterfrågan istället för behov. Ett exempel är vårdgarantin där det är de mest resursstarka och friska patienterna som oftare använder möjligheten att få sin vård snabbare i ett annat landsting eller hos annan vårdgivare, en situation som förvärras av de ständiga köerna.

Införandet av vårdval med fri etableringsrätt har bidragit till etablering av verksamheter där köpkraften är stor, inte där behoven är störst. Även den offentligt utförda vården tvingas in i ett marknadstänkande då de lyder under samma ekonomiska styrsystem. Vi vill istället ha styrsystem som slussar de mest sjuka till snabbast vård.

Marknadskrafternas intåg i den svenska hälso- och sjukvården har lett till att privata vårdgivare kan tjäna stora pengar i princip utan reglering. Vi ser hur den försämrade tillgängligheten till hälso- och sjukvård går hand i hand med att allt fler köper privata sjukvårdsförsäkringar som inte sällan ges av personal som arbetar för och utför vården i de av skattebetalare finansierade lokalerna med samma utrustning. Vi anser att all vård med långsiktiga vårdavtal som finansieras av Västra Götalandsregionen därför ska ha förbud mot att ta emot privata sjukförsäkringspatienter.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för att skapa en mer jämlik hälsa

Hälso- och sjukvården ska bidra till en mer jämlik hälsa i samhället genom ett aktivt förebyggande arbete. Den som är mest sjuk eller är i en utsatt situation behöver mer stöd och hjälp. Personcentrerad vård är viktigt, men måste bygga på ett kompensatoriskt uppdrag, där mer stöd till de som behöver det kan göra fler patienter delaktiga i sin vård, och bättre följsamhet till behandlingsriktlinjer. De som har sämst förutsättningar att följa behandlingsråd eller ta hand om sin hälsa behövs samordnade insatser som ger dem stöd.

Vi måste skapa en hälso- och sjukvård som verkligen är personcentrerad. I mötet mellan hälso- och sjukvården och patienten är vårdpersonalen vanligen i ett maktöverläge. Det är viktigt för personalen att vara medveten om detta för att få till ett väl fungerande vårdmöte mellan personal och patient oavsett patientens bakgrund och förutsättningar. I en personcentrerad vård ska patienten vara medskapare av sin egen vård och vårdkedja. Det är

personalens ansvar att se till att alla patienter får den möjligheten. För att få detta att fungera krävs en förbättrad arbetsmiljö som ger personalen möjlighet att göra ett bra arbete samt att kunna ge extra stöd till de patienter som behöver mer stöd.

Att upptäcka och försöka hindra mäns våld mot kvinnor är en viktig fråga. Därför måste all hälso- och sjukvård fråga på rutin om våld i nära relation. Vi vill därför satsa på fler riktade utbildningar på det temat.

Att ställa om hälso- och sjukvården

Hälso- och sjukvården behöver ställas om från dagens sjukhusdominerade struktur till att primärvård och annan nära vård gör mer av vården. Genom att öka primärvårdens resurser och förstärka den nära vården kommer fler patienter att kunna få vård tidigare, innan de hunnit bli så sjuka att de behöver sjukhusvård. Ett exempel på detta kan vara att en sjuk äldre person får träffa allmänläkare eller distriktssjuksköterska innan de hinner bli så sjuka att de behöver åka till sjukhuset. I Västra Götalandsregionen har det i politisk enighet arbetats fram ett måldokument för omställningen av vården för fyra olika områden:

- Kvalitetsdriven verksamhetsutveckling
- Utbyggd nära vård
- Koncentration av åtgärder för ökad kvalitet
- Digitalisering av hälso- och sjukvården

Alla delar av vårdens omställning ska enligt vår mening vägas mot att de leder till högre vårdkvalitet, bättre tillgänglighet och en mer jämlik vård.

Den nära vården måste byggas ut, och då är vårdcentralerna en nyckel. Men närhet handlar också om att både ha en geografisk närhet till annan vård och att använda både hembesök, uppföljande telefonsamtal och telemedicin för att stärka tryggheten hos människor med kroniska sjukdomar. Trygghet är ett nyckelbegrepp för de patienter med störst vårdbehov och sämre förutsättningar.

Koncentration av vissa åtgärder som befolkningen behöver sällan eller som vårdpersonal eller sjukhus stöter på sällan, ska genomföras när det krävs för att få höjd vårdkvalitet. Koncentrationen får inte leda till att långa avstånd skapar en geografiskt ojämlik vård.

Digitaliseringen pågår för fullt i hälso- och sjukvården. Snabbare och bättre kontakt med patienterna och bättre kommunikation med vårdgivarna är mål som kan uppnås. Fungerande IT-system, monitorering, självscreening och höjd tillgänglighet kan innebära både höjd vårdkvalitet och bättre tillgänglighet för patienterna. Digitaliseringen ska riktas till att stärka det förebyggande arbetet och erbjuda både trygghet, kontinuitet och tillgänglighet. Även om de flesta har tillgång till teknisk utrustning kan inte utvecklingen ta detta för givet. Teknisk utrustning för monitorering eller egenvård för patienter får aldrig bli en kostnadsfråga för patienterna. Alla åtgärder måste värderas efter om de riskerar att leda till en mer ojämlik vård, och alltid anpassas utifrån den enskilda patientens behov och möjligheter.

Vården ska styras demokratiskt

Hälso- och sjukvårdens utveckling får inte utformas i slutna rum utan måste ske i takt med samhället. Den stora omställning som hälso- och sjukvården står inför måste genomföras i ett brett demokratiskt samtal. De demokratiskt valda politikerna har en nyckelroll i utvecklingen för att ha förankring mellan befolkningens prioriteringar och de vägval som görs inom hälso- och sjukvården. Även vårdpersonalen måste vara delaktiga i den här förändringen. Personal

trivs i strukturer som är bra organiserade och väl fungerande. Därför är personalens synpunkter på organisationen av vården central för att kunna fatta kloka beslut.

De hierarkiska strukturerna i hälso- och sjukvården måste förändras. För att nå en hälso- och sjukvård av hög kvalitet och effektivitet måste förändringsarbetet i vården också byggas underifrån. Effektiviseringskrav och krav på ekonomiska nedskärningar måste ersättas av ett långsiktigt fokus på kvalitet. Det förbättringsarbete som bedrivs närmast patienterna har ofta blivit lidande när allt förändringsarbete riktats mot sänkta kostnader. Det går att uppnå både högre kvalitet och lägre kostnader, men det kräver att utvecklingsarbetet fokuseras på höjd vårdkvalitet och bättre tillgänglighet. En del i detta är att skapa ett mindre hierarkiskt förändringsarbete som använder kunskapen och erfarenheten hos alla personalgrupper.

Mer vård nära

PRIORITERADE MÅL

- **Invånarna ska erbjudas en sammanhållen vård oavsett huvudman genom förbättrat samarbete mellan sjukhus, vårdcentraler och kommuner och en kraftig utbyggnad av den nära vården.**
- **Primärvården ska ta ett samlat ansvar för att hålla ihop vården för individer med stort vårdbehov, inte minst sköra äldre, kroniskt sjuka och de som lider av psykisk sjukdom eller långvarig psykisk ohälsa.**

Den vård människor behöver ofta ska de kunna få nära. De svagaste patienterna är som vinner mest på att slippa långa resor, erbjudas fasta vårdkontakt eller vårdkoordinatorer. Kontinuitet är den del där primärvården i Västra Götalandsregionen utmärker sig allra mest negativt. Att bygga ut den nära vården är den mest centrala delen i omställningen av hälso- och sjukvården. Förbättrad kontinuitet och trygghet för de mest utsatta patientgrupperna är viktiga utvecklingsområden. För att bidra till en mer jämlik hälsa behöver dessa grupper mer uppsökande verksamhet, och mer hjälp för att hitta rätt och få rätt vård. Primärvården har ett huvuduppdrag i att vara den hjälpen.

Vården måste bli relationell, med kontinuitet, trygghet och samordning som nyckelbegrepp. Detta gäller framförallt de patienter med långsiktiga vårdbehov, till exempel kroniskt sjuka, äldre multisjuka eller de med personer med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning. Tillgänglighet till vården är en andra viktig beståndsdel i nära vård. Digitaliseringen ger stora möjligheter till snabbare, säkrare och bättre vård genom bättre stödverktyg för såväl patienten som vården. Även den geografiska närheten är viktig. Geografisk närhet och tillgänglighet är andra viktiga delar i begreppet nära vård. Den ständiga stängningen av utbudspunkter inom öppenvård eller psykiatri är inte rätt väg att gå.

Vårdcentralen är basen i hälso- och sjukvården

Primärvården är navet i Vänsterpartiets vision av nära vård. Primärvården måste växa ordentligt de kommande åren och den måste utvecklas byggt på en vision om en mer jämlik vård med grunden i personcentrerad vård. Vårdcentralen ska vara invånarnas naturliga ingång till hälso- och sjukvården, och för de mest sjuka grupperna ska vårdcentralen vara hjälpen och stödet så att patienten slipper känna sig vilsen mellan vårdnivåerna. Primärvården har ett huvudansvar för att hålla ihop vårdens gränssytor och överlämningar mellan olika vårdnivåer. Vid utskrivning från sjukhuset är vårdcentralerna en viktig länk mellan sjukhuset och kommunerna. Att primärvården tar det ansvaret är en förutsättning för att sjukhusvården ska fungera bättre. Med det nya regelsystemet för utskrivningsklara patienter är det en prioriterad fråga för vårdcentralerna att utveckla ett förtroendefullt samarbete mellan sjukhus, primärvård

och kommuner. Det är alla parter ansvar att se till att patientens övergång från sjukhuset till hem eller korttidsboende blir snabb, smidig och patientsäker. Det är dags att sluta skylla på varandra.

För en väl fungerande primärvård krävs vårdcentraler som har tillgång till många yrkesgrupper som kan samarbeta runt patienterna. Kraven på multiprofessionellt samarbete runt patienterna över vårdnivåerna kan inte sänkas bara för att vårdvalssystemen motverkar detta samarbete. Att bygga ut den nära vården kräver att resurserna till primärvård och övrig nära vård ökar de närmaste åren. Några viktiga utvecklingsområden är:

- Fortsätta utveckla hemsjukvårdsteam med läkare för de mest vård- och omsorgskrävande patienterna och motsvarande lösningar för kroniskt sjuka och relativt sjuka patienter
- Fast läkarkontakt för de patienter som behöver det, men satsningar på kontaktsjuksköterskor, vårdkoordinatorer med mera för att hjälpa till att hålla ihop vården för grupper med stora vårdbehov eller stort behov av stöd
- Utveckling av telemedicin och digitala vårdmöten för att via läkarmedverkan från sjukhusen flytta mer avancerad vård närmare patienterna
- Fortsatta satsningar på att utöka antalet specialister i allmänmedicin. På vårdcentraler som idag har svårt att rekrytera är det nödvändigt att erbjuda en attraktiv arbetssituation med möjlighet till fortbildning, forsknings- eller utvecklingsarbete och/eller kortare arbetstid

Regelsystemet i Krav- och kvalitetsboken måste anpassas så att vårdcentralerna även på landsbygden får realistiska villkor att bedriva bra vård genom mindre detaljkrav på öppettider och för handledning av ST-läkare.

Vårdvalet för rehabilitering har blivit dyrt och det drabbar grupper med långvariga rehabiliteringsbehov hårt. Därför ska vårdvalet för rehabilitering avslutas. Vi räknar med att detta kan genomföras med effekt från 2021.

En grupp som drabbats särskilt hårt är de som har olika neurologiska sjukdomar. Deras rehabiliteringsbehov passar inte in i den prestationsfixerade ersättningsmodellen. Det krävs ett politiskt ansvar att säkerställa en jämlik vård i hela Västra Götaland. Därför vill vi att vårdvalet för rehabilitering avvecklas, men att den kunskap som byggs upp används för att skapa bättre rehabilitering som uppfyller behoven även för patientgrupper som passar dåligt in i dagens system.

Med vår budget tar vi de första stegen på väg mot att primärvården tar ett större ansvar för hälso- och sjukvården än idag. Det långsiktiga resurstillskottet på 150 miljoner kronor årligen är ett första steg i en utveckling som är nödvändig för en bättre fungerande hälso- och sjukvård.

Fungerande sjukhus

PRIORITERADE MÅL

- **Samtliga sjukhus ska ha en genomsnittlig beläggningsgrad på högst 90 % inom somatik respektive psykiatri för att uppnå bättre vårdkvalitet och arbetsmiljö.**
- **Måluppfyllelsen inom vårdgarantin ska förbättras varje år under planperioden med ett fokus på att minska köpt vård och göra mer vård på våra egna sjukhus.**

Personal och vårdplatser nyckeln till balans på sjukhusen

Dagens hälso- och sjukvård lider av år efter år av bristande resurser. Alla dagens problem kan inte lösas med mer att tillföra mer resurser, men det att anställa fler eller behandla fler

kommer att kosta pengar. Det märks allra tydligast på akutsjukhusen där överbeläggningar beroende på stängda vårdplatser blivit ett normaltillstånd. Resursbrist har skapat en situation där sjukhusen kännetecknas av nästan ständig krisstämning och väldigt stor sårbarhet vid tillfälliga ökning av patientflöden. Det som främst skapar de stängda vårdplatserna i nuläget är brist på sjuksköterskor. Personalomsättningen för framför allt sjuksköterskor har ökat dramatiskt på några år. Personalen går på knäna och känner ofta en stor etisk stress. De strukturella underskotten i verksamheten skapar en känsla av destruktiv otillräcklighet på sjukhusen.

Det krävs krafttag för att skapa en hållbar arbetsmiljö för vårdpersonalen och få tillbaka den personal som flytt. Med realistiska budgetförutsättningar går det att skapa positiva spiraler av ett utvecklingsarbete som fokuserar på höjd kvalitet och förbättrad tillgänglighet istället för enbart på att få en budget i balans. För att få en bättre arbetsmiljö krävs satsningar på ökad grundbemanning dagtid, kortare arbetstid och arbetstidsmodeller som erbjuder möjlighet till vila.

Bristen på vårdplatser har blivit ett allt större problem och med överbeläggningar och utlokaliseringar följer större risk för vårdskador. 85 % genomsnittlig beläggning ska vara absolut maximum på sjukhusen för att undvika överbeläggningar och utlokaliseringar. Ett fungerande patientsäkerhetsarbete är centralt för att minska antalet vårdskador. Personalen måste ha den tid som behövs för att göra ett bra arbete och minska risken för att patienter drabbas av vårdskador.

Mycket av sjukhusens problem måste lösas utanför sjukhusens väggar. Genom en utbyggd nära vård kan fler patienter få vård utanför sjukhusen. Genom utbyggd primärvård och ett bättre förebyggande arbete kan fler patienter få vård innan de blir så sjuka att de behöver sjukhusvård.

Vårdgarantin

Inom vårdgarantin är köerna till undersökningar och behandlingar oacceptabelt långa. Dagens lösning från den politiska ledningen att försöka lösa problemen med ständigt ökade upphandlingar, är fel väg framåt. Våra egna sjukhus måste få utökade uppdrag samt att alla lokaler och resurser verkligen används. Vi vill pröva mer av lösningar som ortopedin i Mölndal provat med sex timmars arbetsdag och tolv timmars operationstid varje dag. De har uppnått både förbättrad arbetsmiljö och en kraftig ökning av antalet operationer. Istället för tekniskt krångliga lösningar med så kallade brutna tak, vill vi utöka beställningarna och göra det tydligare hur sjukhusen ska arbeta bort vårdköerna. Det går att minska den köpta vården och minska beroendet av bemanningsföretag. I vårt budgetförslag gör vi en långsiktig extrasatsning på tillgänglighet som ska riktas mot ökad produktion på Västra Götalandsregionens egna sjukhus.

Den lagstadgade vårdgarantin bör utvecklas till en vårdkedjegaranti med fokus på fungerande processer inklusive undersökningar och provtagningar. Den bör även vara prioriterad efter medicinska behov. I ett personcentrerat arbetssätt där vården planeras i samråd med patienten är det självklart att arbeta med ett köfritt arbetssätt. Patienten ska alltid gå hem från ett besök med en tid för nästa del i sin utrednings- eller behandlingskedja. Satsningar på att klara av vårdgarantin får inte leda till att patienter som behöver återbesök och uppföljning prioriteras lägre. För att komma till rätta med tillgänglighetsproblemen gör vi en kraftig satsning på att utöka vården på de egna sjukhusen bland annat genom att säkra rekryteringen genom kortare arbetstid samt att kunna använda lokaler effektivare genom att arbeta dubbelskift i operationslokaler.

Att komma till rätta med de för långa väntetiderna inom cancervården är en prioriterad fråga. Inte ens 30% av patienter med misstänkt bröstcancer får behandling inom 28 dagar och detta måste förbättras.

En lättillgänglig hälso- och sjukvård dygnet runt

Vägen in till hälso- och sjukvården måste vara lätt att förstå och få kontakt med för befolkningen. Så är det inte idag. Primärvårdens jourssystem och dygnet runt-uppdrag måste göras mycket tydligare. Sjukvårdsrådgivningen 1177 måste stärkas så att de blir en pålitlig och tillgänglig väg in i vården.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna får med vår budget ett tydligt uppdrag att besluta om och beställa jourmottagningar för kvällar, nätter och helger klockan 19.00 till 07.00. Satsningen på närakuter ska börja genomföras i alla delar av Västra Götaland. Många av dessa närakuter kommer att behöva tillgång till röntgen och labresurser för att kunna vara en tydlig vårdnivå för den typ av brådskande vård som inte behöver vare sig akutmottagningens resurser eller vårdcentralens kontinuitet. Närakuter på primärvårdsnivå ska startas i anslutning till samtliga akutmottagningar, för att göra det enkelt för patienterna med en väg in. I områden där det saknas akutmottagningar ska jourcentraler på kvällar och helger skapas på ett tydligt sätt för invånarna och med rimliga avstånd emellan. På andra ställen är sjukhusets akutmottagning den bästa platsen för primärvårdens jour på nätterna.

Akutmottagningarna på sjukhusen är idag väldigt hårt pressade. Den ständiga bristen på vårdplatser för främst medicinpatienter skapar onödiga och farliga väntetider när patienter blir kvar på akuterna istället för att komma vidare till en vårdplats. Satsningen på att utbilda läkare i akutmedicin har varit en viktig satsning som genomförts på akutmottagningarna för att ha en stabil bemanning av läkare. Men de kanske viktigaste lösningarna för att korta väntetiderna på akutmottagningen är att ha tillräckligt med vårdplatser och att få en fungerande primärvård för de sköra äldre patienterna.

Tillgängligheten till prehospital vård i form av ambulansvård måste vara jämlik över hela Västra Götaland. Inom den prehospitala vården krävs utvecklad nära vård genom flexibla lösningar som singel responder eller bedömningsbilar som kan komma snabbare och avvärja många ambulansresor och akutbesök. Med en utbyggd primärvård, samverkande sjukvård med kommunerna och mobil vård kommer många sjukhusvistelser att undvikas. Arbetet med att ha ambulansprioritering i egen regi har lett till en minskning av onödiga prio 1-larm. Fler patienter har också kunnat styras över till primärvården eller till den kommunala hälso- och sjukvården.

Utveckling av kvinnors hälso- och sjukvård

PRIORITERADE MÅL

- **Mödravården och förlossningsvården ska utvecklas så att tryggheten och patientsäkerheten förbättras både före, under och efter förlossning.**
- **Tillgången till assisterad befruktning ska förbättras genom att få bort de längre köerna för samkönade par och ensamstående.**

Graviditet och förlossning

Vi vill slå vakt om och utveckla mödravården. Mödravårdens roll i vårdkedjan är central för den gravida kvinnans hälsa och en god start i föräldraskapet. Detta gäller alla men inte minst kvinnor som lever i utsatthet. I sådana situationer måste mödravården ha ett särskilt uppdrag

att stötta den blivande mamman. Det vårdval som den blågröna politiska ledningen velat införa riskerar att slå sönder mycket av detta. En väl fungerande mödravård är otroligt viktig, inte minst för patienter med sämre förutsättningar eller med större risker inför förlossningen.

Förlossningsavdelningarna har svårt att rekrytera barnmorskor eftersom arbetsvillkoren med mycket nattarbete upplevs betungande. De kortsiktiga statsbidragen måste istället bli långsiktiga satsningar på tillräcklig kapacitet och att skapa hållbar arbetsmiljö. Viktiga satsningar är att utveckla kortare arbetstid eller mer hållbara arbetstidsmodeller för barnmorskor och att utveckla bättre fungerande vårdkedjor och överlämning till sjukhusen. Vården ska vara av hög kvalitet med fungerande rutiner så att skador hos den födande kvinnan kan förebyggas. Det ska också finnas rutiner för hemgång som främjar samförstånd mellan familjer och vårdgivare. Alla föräldrar ska känna sig trygga när de åker hem från BB och alla ska erbjudas hembesök.

Statsbidragen måste gå till långsiktiga satsningar på tillräcklig kapacitet och att skapa hållbar arbetsmiljö för barnmorskor. De statsbidrag som kommit från regeringen kan användas bland annat till att utöka grundbemanningen på förlossningsavdelningarna.

Köerna till IVF, särskilt för ensamstående kvinnor men också för samkönade par är orimligt långa. Det behövs åtgärder för att förbättra tillgängligheten för att skapa en jämlik vård mellan heterosexuella par, samkönade par och ensamstående kvinnor.

Sexuell och reproduktiv hälsa

Alla människor har rätt att fatta beslut om sin egen kropp och få den hälso- och sjukvård de behöver. Det behöver finnas hälsofrämjande insatser som baseras på mänskliga rättigheter för alla. Du ska som människa kunna välja din sexuella partner, få definiera dig som den du vill och så vidare. Oavsett vem du är ska du ha rätt till information och stöd utan risk för diskriminering.

När ett sexuellt övergrepp har skett ska den utsatta vara trygg med att vända sig till vården som ska ha fungerande rutiner för att på alla sätt stötta personen. Många människor som varit utsatta för våld och sexuella övergrepp får ofta men för livet och risken för långtidssjukskrivningar och psykisk ohälsa är betydligt högre. Det behövs specialiserad verksamhet som kan ge det stöd och den bearbetning som krävs. Vi vill därför att en särskild akutmottagning för våldtagna, oavsett könsidentitet eller sexuell läggning, ska startas på ett av sjukhusen. Vi vet också att många inte tycker sig behöva psykologiskt stöd direkt efter ett övergrepp men som efter en tid önskar få stöd. Vi vill starta ett team som dessa kan vända sig till.

Psykisk ohälsa och psykisk sjukdom

PRIORITERADE MÅL

- Första linjens psykiatri ska byggas ut så den finns tillgänglig för alla som behöver den i hela regionen
- Förbättrat samarbete mellan specialistpsykiatri, öppenpsykiatri och kommunerna för att stötta patienterna till rätt vård och behandling samt till utbildning, arbete och försörjning och ett mer självständigt liv.
- Utvecklandet av mottagningar för unga vuxna och vidareutveckling av ungdomsmottagningar

En första linje värd namnet inom psykiatri

Det ojämlika samhället med ökade klyftor slår hårdast mot människor som är arbetslösa, har funktionsnedsättning, kvinnor och unga. Vi ser en ökad ojämlikhet som går parallellt med att den psykiska ohälsan ökar. Psykisk ohälsa orsakar stort lidande hos den drabbade och dess anhöriga och är nu den vanligaste orsaken till sjukskrivningar. Detta är skälet till att vi ser att första linjens psykiatri måste utvecklas och stärkas för att förebygga allvarlig psykisk ohälsa. Omställningen från överbelastad specialistvård och obefintlig första linjen till bred bas och tillgänglig specialistnivå för de som behöver ska organiseras så att den vård som behövs oftare kan erbjudas nära, i primärvården, genom hembesök eller genom digitala vårdkontakter. Digitala vårdmöten och e-hälsa passar extra bra för ungdomar som ser kommunikation över nätet som något naturligt.

Hela primärvården måste bli bättre på att identifiera och ta hand om psykisk ohälsa. Det kräver teamarbete där psykologer, kuratorer och psykoterapeuter arbetar tillsammans med övrig personal inom och utom primärvården. För många människor med psykisk ohälsa ska första linjen utgöra basen och vid behov ska specialistpsykiatri erbjuda avgränsade insatser. För vissa, främst med psykisk sjukdom, behöver specialistvården ha huvudansvaret kontinuerligt över tid. Poängen med första linjen ska vara att det präglas av hög tillgänglighet och bred kompetens. Specialistvården ska ge högsta kompetensnivån utifrån uppdaterad forskning för specifika behov.

Precis som för den utbyggda nära vården i allmänhet handlar det om att fokusera på förbättrad trygghet och kontinuitet tillsammans med geografisk närhet och tillgänglighet. Fler integrerade mottagningar med både psykiatri, primärvård och kommuner behöver skapas. Vi vill se ökade satsningar på mobila team, BUP och vuxenpsykiatriska mottagningar och flexibla lösningar som till exempel integrerade slutenvård- och öppenvårdsmottagningar. Överlämningen av patienter från sjukhuset till primärvården måste förbättras, där alla parter, inklusive patienten och hans närstående, ska involveras i att utforma den fortsatta vården. Varje patient inom psykiatri ska ha en samordnad individuell vårdplan som formuleras i samråd med patienten, anhöriga och kommunen, och som utgår från hans livssituation. Patienten är experter på sina livsomständigheter och den vård som ges ska därför utformas i samförstånd i möjligaste mån i enlighet med så kallad personcentrerad vård. Vi vill att alla sorters tvångsåtgärder inom psykiatri ska undvikas i möjligaste mån.

Vissa grupper har länge svikits av samhället i stort men sjukvården i synnerhet. Bland dem är till exempel vuxna som har misstänkt neuropsykiatriska eller intellektuella funktionsnedsättningar men som inte blivit utredda som barn, människor som är eller varit utsatta för våld i nära relation, personer med könsdysfori och de med spel- eller annat missbruk.

I gruppen personer med allvarlig psykisk sjukdom finns en förhöjd dödlighet i sjukdomar som inte har direkt följd av den psykiska sjukdomen utan som handlar om att personers symtom till följd av annat inte alltid uppfattas av hälso- och sjukvården måste bli bättre på att uppmärksamma även kroppslig ohälsa hos psykiskt sjuka människor, genom att göra regelbundna hälsoundersökningar på dem som lider av långvarig psykisk ohälsa eller sjukdom.

Kunskapen om olika psykiatriska tillstånd måste stärkas, inte minst när det gäller psykisk traumatisering, i hela hälso- och sjukvården, och tillgången till insatser särskilt anpassade för de olika tillstånden måste byggas ut i hela Västra Götalandsregionen.

Mottagningar för unga vuxna och vidareutvecklandet av ungdomsmottagningar i hela regionen ska ge den grupp där den psykiska ohälsan ökar mest, dvs ungdomar, högre tillgänglighet till psykologisk behandling. Vi ser det som en investering i nästa generation.

En satsning på beroendevården

Beroendevården är en försummad del av hälso- och sjukvården, som behöver prioriteras högre. Beroende av exempelvis alkohol och narkotika men också spel och annat är sjukdomar och ska inte stigmatisera den drabbade. Kvinnor med allvarlig beroendeproblematik ska få stöd och vård på sina villkor. Det är en grupp som i hög grad utsätts för våld i nära relationer och sexualiserat våld.

Samsjuklighet vid missbruk är vanligt, det vill säga att personen har fler sjukdomar än beroendeproblematiken. Det är vanligt att också drabbas av ångestproblematik, depression eller annan psykisk ohälsa. Behandlingen av problemen ska kunna ske samtidigt och i samordnade former.

En översyn som gjordes av beroendevården i Västra Götaland visar stora brister i samverkan mellan kommun och region och att de nationella riktlinjerna inte följs vilket vi ser allvarligt på. För att förbättra detta vill vi ha fler integrerade mottagningar där både Västra Götalandsregionen och berörda kommuner är med. Sprututbytesmottagningar ska arbeta tätt ihop med kommunens verksamheter. Vi vill ha tillnyktringsenheter som vid behov kan bedöma om en person behöver tillnyktring i kommunens verksamhet, hos polis eller inom vården.

Barns och ungas hälsa

PRIORITERADE MÅL

- **Fler samordnade insatser mellan region, kommun och andra vårdgivare för arbete mot barns och ungas psykiska ohälsa.**
- **Permanentandet av ett strategiskt barnskyddsteam med lokala operativa team för att identifiera barn som utsätts för misshandel**

Barnkonventionen väntas bli lag detta år. Vi vill därför trycka extra på vård för barn. Snabb bedömning och nära insats med hög kvalitet vid behov ska erbjudas när någon väcker en fråga om vårdbehov hos ett barn.

De flesta barn får idag en trygg uppväxt med bra möjligheter att leva ett gott liv med bra hälsa. Men alla får inte den möjligheten. Allt fler barn och unga mår dåligt, eller ännu värre att de far illa. Skyddsnetet för att fånga upp och stötta dessa barn och deras familjer måste vara tätt och väl fungerande. Barnmorskemottagningar och barnavårdscentraler är grunden för god barnhälsa och ett viktigt skyddsnet kring föräldrar och barn som behöver extra stöd.

Vården som ges till barn och unga kräver mer samverkan och att fler perspektiv beaktas. Samarbeta mellan vårdinstanser och gentemot andra aktörer ska därför prioriteras och vårdplaner upprättas och följas upp frekvent när det gäller barn med sammansatt problematik. Detta för att garantera att barnrättsperspektivet tillgodoses. Barn har lika rätt att bli lyssnade till och informerade om som vuxna men detta måste göras på barnets utvecklingsmässiga nivå. Ofta kan det kräva mer tid och större kunskap hos vårdpersonal.

Bra former för detta är familjecentraler och ungdomsmottagningar. Gemensamt för dessa är att kommunens och sjukvården tillsammans ansvarar för dem, att det präglas av teamarbete där flera olika perspektiv ingår och en relativ hög tillgänglighet. Tyvärr finns dessa verksamheter inte i alla delar av regionen och vi vill därför öppna fler mottagningar så att tillgängligheten innefattar hela regionens befolkning.

Andelen barn och unga med psykisk ohälsa ökar och allt fler blir så kallade hemmasittare. Detta är ytterst allvarligt, främst för att barn och unga inte själva kan ta ansvar för sin situation utan har rätt att få stöttning av vuxenvärlden i vårt fall av hälso- och sjukvården, men också för att det är i barndomen grunden läggs för hur individen ska få det i vuxenlivet. Vi måste ha en hälso- och sjukvård som har resurser och kunskap att stoppa ökningen och ge de barn och ung som drabbas rätt vård.

Vi vill fullfölja den ökade ambitionen för ungdomsmottagningarna för att nå en jämlik vård av hög kvalitet. Jämlik vård i hela Västra Götalandsregionen är förutsättningen för att ungdomsmottagningarna ska fylla sitt ansvar i vårdkedjan med god tillgänglighet och hög vårdkvalitet och samverkan med skolhälsovård, psykiatri och primärvård. Vi vill ta bort alla patientavgifter på ungdomsmottagningarna, även för läkare och psykolog.

Idag finns det ofta brister i överlämningar mellan elevhälsa, BUP, vuxenpsykiatri, ungdomsmottagningar och vårdcentraler. Det måste finnas viss flexibilitet i åldersgränserna vid överlämning mellan två vårdnivåer och överlämningen ska ske på ett systematiskt sätt där mottagaren är redo och där patienten och hans anhöriga är delaktiga.

Barn som kommer till sjukvården och som utsatts för misshandel ska i högre utsträckning identifieras och på så sätt skyddas för vidare misshandel. I detta arbete är barnskyddsteamet den centrala aktören.

God hälso- och sjukvård för människor med funktionsnedsättning

PRIORITERADE MÅL

- **Minskad ohälsa bland människor med funktionsnedsättningar genom ett aktivt förebyggande och hälsofrämjande arbete.**
- **Utvecklad hälso- och sjukvård och sjukdomsförebyggande arbete för vuxna med omfattande funktionsnedsättningar.**

Människor med funktionsnedsättning har en särskilt utsatt livssituation. De förvärvsarbetar i mindre utsträckning, utsätts oftare för kränkningar eller hot, är oftare överviktiga och röker oftare. Allt detta yttrar sig med att de lider av både fysisk och psykisk ohälsa oftare än andra. Ungdomsmänniskor med funktionsnedsättning måste få stöd i sin övergång till ett självständigt vuxenliv med arbete, försörjning och boende.

Det är viktigt att insatser görs i Västra Götalandsregionen för att öka möjligheterna till arbete och försörjning. Detta är inte hälso- och sjukvårdens roll, men hälso- och sjukvården måste arbeta medvetet med att stötta gruppen till utbildning och arbete. Kunskap kring olika

funktionsnedsättningar och tillgänglighet skall finnas hos regionens personal för att ge ett gott bemötande. Att höja gruppens deltagande i screeningundersökningar är en viktig fråga. De behöver överhuvudtaget extra stöd för att bättre kunna ta hand om sin hälsa på ett bättre sätt. Regelbundna hälsoundersökningar är en viktig del i detta arbete. Fasta vårdkontakter och vårdkoordinatorer är en annan lösning som kan hjälpa den här gruppen att hitta rätt i hälso- och sjukvården.

Patientavgifterna inom vuxenhabiliteringen ska avskaffas. Det är en patientavgift som skapar problem för en grupp människor med låga inkomster och som ofta har problem med både ordning och tidsuppfattning.

Vården för de som har allvarliga medfödda funktionsnedsättningar måste stärkas i enlighet med de medicinska riktlinjer som arbetats fram. Primärvården måste ges möjlighet att genomföra sitt utvecklade uppdrag för patientgruppen genom att ett särskilt ersättningssystem införs för de vårdcentralerna för denna patientgrupp. Ett särskilt kompetenscentrum för patientgruppen ska startas. Rehabilitering och hälsa måste få tillräckliga resurser för att kunna ge stöd och sprida kunskap med att förbättra omhändertagandet av denna grupp patienter i framför allt primärvården.

Tandvård

PRIORITERADE MÅL

- **Minskade skillnader i tandhälsa i befolkningen.**
- **Tandhälsan för barn och ungdomar i socioekonomiskt utsatta områden ska förbättras.**

Tänderna är en del av kroppen och är viktiga också för det allmänna hälsotillståndet och därför ska tandvården också omfattas av högkostnadsskyddet inom hälso- och sjukvården. Detta är dock en fråga som bäst löses på nationell nivå. Kostnaderna för att gå till tandvården är idag så höga att det lett till enormt stora klasskillnader i tandhälsa mellan rik och fattig, skillnader som ökat de senaste decennierna. För att i någon mån minska patienternas kostnader för tandvård ska Folktandvården erbjuda räntefri avbetalning för sina patienter. Att minska patientens kostnad för tandundersökning inom Folktandvården vore ett sätt att öka andelen av befolkningen som regelbundet har kontakt med tandvården vilket förbättrar tandhälsan.

Vid de mätningar av barns tandhälsa som görs finns det stora skillnader mellan resursstarka områden och utsatta områden. Folktandvården bedriver ett målmedvetet arbete för att förbättra tandhälsan på de tandvårdskliniker som ligger i utsatta områden, och får för detta ändamål så kallat socioekonomiskt tillägg. Många av de människor som kommit hit som flyktingar, inte minst barn och unga, har stort behov av tandvård. Folktandvården måste få de resurser som krävs för att klara av denna utmaning.

Den uppsökande verksamheten till äldre och människor med funktionsnedsättning måste fungera oavsett vårdgivare och samarbetet med kommunerna måste fungera. Genom det borttagna avkastningskravet för Tandvårdsstyrelsen ryms ett breddinförande av tandhygienistverksamhet i kommunerna för hela Västra Götaland.

Ekonomiska satsningar hälso- och sjukvård

För hälso- och sjukvården används Landstingsprisindex inklusive läkemedel för kostnadsuppräknning.

HSN tillförs 150 miljoner 2020 för att möjliggöra en riktad satsning på kortare arbetstid i vården där arbetsmiljö- och rekryteringsproblemen är som störst, genom att utförarna kan använda t.ex. 80-10 och andra arbetstidsmodeller eller kortare arbetstid för de som är 60 år och äldre.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna kompenseras för den ökade befolkningen med 200 mnkr 2020 och 2021 för att ge möjlighet till att skriva vårdöverenskommelser som kan uppfylla befolkningens behov av hälso- och sjukvård. Denna satsning sammanfaller med att vi i budgeten föreslår tvååriga vårdöverenskommelser.

HSN tillförs 200 miljoner 2020 för en riktad satsning på utökad vårdproduktion på våra egna sjukhus, bland annat genom användande av tvåskift och kortare arbetstid för operationsavdelningar. Satsningen finansieras via Moderförvaltningen. I förlängningen förväntas minskade kostnader för köpt vård, men detta hanteras inte i denna budget.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 35 miljoner kronor för finansiering av:

- avgiftsfri influensavaccinering för 65+ och riskgrupper
- fria besök även hos läkare och besök på ungdomsmottagningar
- fria patientbesök inom vuxenhabiliteringen.

Satsningen på 200 miljoner för akutsjukvårdskedjan fördelas ut från HSS till HSN för att kunna vägas in i vårdöverenskommelsearbetet.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 150 miljoner 2020 för en riktad satsning på barns och ungas psykiska hälsa riktad till antingen Ungdomsmottagningar, primärvårdens första linje eller utbyggd nära vård inom BUP eller regiongemensam hälso- och sjukvård.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 92 miljoner kronor för 2020 för att finansiera befolkningsökningen inom vårdval vårdcentral.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 150 miljoner årligen 2020, 2021 och 2022 för en möjlighet att bygga ut den nära vården. För 2020 används resurserna i huvudsak till en utökad ram för vårdval vårdcentral vilket ger möjlighet till de ambitionshöjningar som gäller vårdsamordnare, läkarbesök för vuxna med omfattande funktionsnedläggningar samt utökning av PTP-tjänster för psykologer.

Vårdvalet för rehabilitering avslutas från 2021, vilket beräknas innebära en minskad kostnad på 100 miljoner kronor genom en behovsriktad beställning av rehabilitering utan nuvarande överkapacitet och överproduktion. Resurserna ska fördelas ut till hälso- och sjukvårdsnämnderna enligt resursfördelningsmodellen för att möjliggöra en beställning av rehabilitering som motsvarar befolkningens behov.

HSS tillförs 20 miljoner kronor för att möjliggöra en riktad satsning för att finansiera tillgänglighet till vård för könsdysfori, IVF-behandlingar samt för att starta en våldtäktmottagning för de som drabbats av våldtäkt och att arbeta mot mäns våld i nära relationer.

Det så kallade flyktingstatsbidraget/välfärdsmiljarderna flyttas ut med totalt 96 miljoner från HSS till HSN.

Avkastningskravet för Närhälsan och Tandvårdsstyrelsen tas bort 2020. Att ta bort avkastningskravet möjliggör satsning på kompetensförsörjning och -utveckling inom Närhälsan samt utbyggd tandhygienistverksamhet i kommunerna för Folktandvården.

Bra villkor på jobbet

Tillräckligt många och bra lön

PRIORITERADE MÅL

- Vården måste ha tillräckligt med personal för att klara sitt uppdrag
- Lönediskrimineringen ska avskaffas och lönenivåerna i kvinnodominerade vårddyrken, samt låglöneyrken, ska höjas.

Västra Götalandsregionen klarar inte sin kompetensförsörjning. Att kunna anställa och behålla personal är en av de absolut viktigaste framtidsfrågorna för att kunna utveckla och ställa om sjukvården när behoven ökar. Det är redan idag brist på grundutbildade sjuksköterskor, specialistutbildade sjuksköterskor, barnmorskor, läkare och psykologer. Dessutom saknas det till exempel kuratorer, biomedicinska analytiker, logopedier och undersköterskor. Vi konkurrerar med andra arbetsgivare för att rekrytera och behålla medarbetare och för få vill utbilda sig till vårddyrken. Lönen har stor betydelse. Vi vill uppvärdera yrkeskategorier som är könsdiskriminerat lönesatta och de som har de lägsta lönerna. Vi har ett ansvar som arbetsgivare att inte lönediskriminera, för att säkerställa det behöver vi en tydlig arbetsvärdering som grund och sen göra det som är det självklara, men som regionens nuvarande ledning inte gör: Vi ska åtgärda den lönediskriminering vi hittar. Därför avsätter vi en särskild lönepott för jämställda löner.

Lokalvård, kök och tvätt finns inom Regionservice och de har höga sjuktal.

Arbetsmiljöarbetet ska ha hög prioritet inom Regionservice verksamheter. Det är också inom Regionservice vi har de anställda med allra lägsta lönerna. Alla ska kunna leva på sin lön och vi ser hur de allra lägst avlönade har en för låg lön. Därför avsätter vi pengar till en låglönepott.

Vi ser också hur undersköterskornas roll växer i vården och vi behöver höja lönerna för att behålla erfarna undersköterskor och göra yrket mer attraktivt, inte minst för dem som ska välja gymnasieutbildning eller omskola sig senare i livet. Sjuktalet är alldeles för höga för undersköterskorna och det krävs insatser för en bättre arbetsmiljö.

Den viktigaste delen i en bra arbetsmiljö är på många arbetsplatser att minska stressen. Om vi inte kan minska kötider, överbeläggningar och känslan av otillräcklighet så kommer vi inte i grunden att påverka arbetsmiljön. Medarbetarna är de viktigaste ambassadörerna för att trygga framtidens kompetensbehov. Den som får uppskattning och förtroende har förutsättningar att göra en bra arbetsinsats.

Uttrycket ”Sveriges bästa offentliga arbetsgivare” är en del av det varumärke som den blågröna ledningen vill marknadsföra. Det klingar falskt när vi till exempel inte har löner i paritet med Skåne eller Stockholm som är jämförbara regioner.

Vi föreslår att vi utökar antalet utbildningsplatser med bibehållen lön för de som utbildar sig till specialistsjuksköterskor. Det är också rimligt att en specialistutbildad sjuksköterska får en löneökning efter utbildningen, antingen hen byter jobb eller jobbar kvar på sin arbetsplats. Vi har liknande satsningar för undersköterskor och vissa andra vårddyrken. I en kvalificerad verksamhet som sjukvården är kontinuerlig fortbildning nödvändigt. Idag ser vi hur fortbildningen dras ned på grund av tidsbrist i verksamheterna.

Att vara beroende av bemanningsföretagens personal är en dyr och dålig lösning inom vården. Det är dyrt att hyra in personal när en mellanhand ska tjäna pengar och det är en dålig lösning eftersom det ger bristande kontinuitet för patienterna med ett ständigt flöde av ny personal. Det leder lätt till onda cirklar av personalbrist när den anställda personalen inte längre orkar dra ett tungt lass i en alltför hög personalomsättning och blir sjuka eller säger upp sig.

PLUS är regionens program för att matcha dem med utlandsutbildning med våra vårdjobb i legitimationsyrken. Ofta kommer PLUS-studenterna som flyktingar, andra invandrar på annat sätt eller har svensk bakgrund men utbildning från ett annat land. PLUS är framgångsrikt och vi vill försäkra oss om att PLUS har så stor omfattning som möjligt. Det finns dubbla vinster med det. De som kommer hit från andra länder behöver få komma i arbete. Vi behöver PLUS-studenterna i arbete inom vår hälso- och sjukvård, så snart som möjligt.

Demokrati på jobbet och plats för alla

PRIORITERADE MÅL

- **Alla anställda ska ha verkligt inflytande, vara delaktiga och känna kamratskap på sin arbetsplats.**

Det behövs större delaktighet och inflytande för alla yrkesgrupper. Professionerna skall ha utrymme för att utveckla och påverka sitt arbete på alla arbetsplatser. Alla anställda skall ha kännedom om och se sin del i verksamhetens strategiska frågor liksom i utvecklingen av den egna arbetsplatsen. Inom sjukvården gäller det exempelvis omställningens olika delar.

Sjukvården har fortfarande en hierarkisk struktur med alltför många chefsled. Det är fortfarande stora skillnader mellan olika yrkesgruppers status, påverkansmöjligheter och lönenivå. Karriärvägar är alltför ofta att söka sig till mer administrativa arbetsuppgifter när erfarna medarbetare behövs i vårdarbetet närmast patienterna. Det behövs en utveckling av arbetsplatsdemokrati med större utrymme för personalen att tillsammans utveckla hur de mål politiken ställer skall nås. Vi behöver gå mot tillitsstyrning med tydliga mål och uppföljning, men med stor frihet för personalen att utveckla hur målen nås på bästa sätt.

På varje arbetsplats i regionen ska varje anställd känna samhörighet och kamratskap. På varje arbetsplats ska varje anställd få uttrycka sin uppfattning och bli lyssnad på. Vi behöver utveckla ett ledarskap och en arbetsplatsfilosofi som är demokratisk, genusmedveten och icke-diskriminerande.

Det är positivt när personalen tar initiativ till att berätta hur situationen är på arbetsplatsen. Men personalen ska också på riktigt känna att de får och skall förmedla sin bild av arbetsplatsen även till andra än till sina arbetskamrater och chef. Det ska vara en öppen attityd till att ta kontakt med media eller för en anställd att på annat sätt förmedla sin bild av den arbetsplats hen jobbar inom. Men det måste göras på ett ansvarsfullt sätt, för öppenhet kräver också respekt för patienters/deltagares/medarbetares/chefers integritet.

En visselblåsare är en person som vågar berätta om oegentligheter på den egna arbetsplatsen, oftast genom att vända sig till / använda media i någon form. Vi har särskilt uppmärksammat vikten av att personalen törs visselblåsa och att de har rätt att förvänta sig att visselblåsning uppskattas, inte bestraffas av arbetsgivare. Det ska vara högt i tak för olika synpunkter och åsikter även i en offentlig debatt där vi som förtroendevalda ska vara angelägna om att lyssna på personalen. Vi vill införa en visselblåsarfunktion dit personal kan vända sig.

Vi söker former för uppgiftsväxling, där varje yrkeskategori ska arbeta med de arbetsuppgifter som bäst matchar den egna kompetensen. Detta kräver att personal är

delaktiga och ser fördelar med uppgiftsväxlingen. Uppgiftsväxlingen skall inte användas som ett sätt att ta sig undan att göra angelägna förbättringar av arbetsvillkoren för de anställda.

I första hand tycker vi att Västtrafik ska köra trafiken i egen regi, för att ha helhetsansvar för personalens villkor och resenärernas resa. Om upphandling ändå görs av kollektivtrafik ska regionen kräva kollektivavtalsliknande villkor för personalen.

Vi ska som Sveriges största arbetsgivare vara ett föredöme i att anställa medarbetare med funktionsnedsättning. Med rätt förutsättningar och kan alla bidra med sin arbetsinsats på våra arbetsplatser. Det finns möjligheter att utveckla regionens insatser i det som benämns PILA (praktik, introduktion, lärande och arbete). En bra verksamhet som skulle kunna omfatta fler än idag, för att öppna möjligheterna till fler att få ett arbete.

Kortare arbetstid för att orka

PRIORITERADE MÅL

- **Arbetstiden behöver bli kortare; för bättre arbetsmiljö och för att rekrytera och behålla vårdpersonal.**

Kortare arbetstid är nästa stora välfärdsreform som kommer att ge positiva effekter på många sätt i samhället. Vi har under förra mandatperioden föreslagit kortare arbetstid inom kök/lokalvård/tvätt och nattarbete i vården. Vi har inte fått något stöd i politiken för våra förslag. Men samtidigt växer initiativ underifrån, med andra benämningar och på initiativ från dem som jobbar. Ett av de initiativ som är aktuellt idag är 80:10 vid NU-sjukvården för sjuksköterskor. Det innebär 80% av arbetstiden som patientarbete, 10% kompetensutveckling och 10% egen tid/reflektion. Det leder till minskad personalomsättning och lättare att rekrytera personal. Droppen urholkar stenen och arbetstidsförkortning är på väg i arbetslivet.

Vi satsar under 2020 resurser för att ge förutsättningar till arbetstidsförkortning inom främst sjukvården. Vi vill att regionen visar lyhördhet för de varianter på kortare arbetstid som växer upp i våra verksamheter och ger dem ekonomiska ramar och projektstöd för att utvecklas. Det är mest angeläget på arbetsplatser där personalen har sin arbetstid förlagd till alla tider på dygnet och alla dagar i veckan eller där arbetet är särskilt tungt. Det kan också vara intressant att se på möjligheterna att få fler att orka fram till pensionen, den pensionsålder som ju nu också ser ut att höjas, genom kortare arbetstid och mentorskap på arbetsplatser för dem som är till exempel 60+.

Det är självklart att alla ska ha rätt till heltid och själv ha möjlighet att välja deltid. Ett fåtal av regionens anställda har idag ofrivillig deltidсанställning, men var och en är en för mycket. Vi ska som arbetsgivare underlätta för de anställda att jobba så hög sysselsättningsgrad som möjligt inom sin heltidsram, även när de av olika skäl väljer att för en tid jobba deltid.

Det är slitigt att jobba i vården dygnets alla timmar. Vården måste bli bättre på att tillåta personalen att få freda sin fritid. Arbetsgivaren exploaterar att personalen är lojala med patienter och arbetskamrater att de knarpar på sin semester och alltid har en beredskap att bli ”inringda” via SMS.

Ekonomiska satsningar personalområdet

För en satsning på jämställda löner utökas ramen för Personalutskottet 100 miljoner kronor extra årligen 2020, 2021 och 2022.

Personalutskottet tillförs 50 miljoner 2020 för en satsning på lågavlönade yrkesgrupper.

Personalutskottet tillförs 25 miljoner årligen för satsning på utbyggd betald fortbildning till specialistsjuksköterska, samt satsning på fortbildning för undersköterskor och övrig vårdpersonal.

För centralt prioriterade ST-tjänster överförs 33,7 mnkr från hälso- och sjukvårdsnämnderna till personalutskottet 2020 och 34,4 mnkr 2021.

Ekonomi, styrning och regionövergripande verksamheter

Ekonomiska förutsättningar

Den långa högkonjunkturen är nu slut och Sverige går in i några år av lägre ekonomisk tillväxt. Det skapar ekonomiska utmaningar för budgetarbetet – inte minst i det läge som är nu med ett behov av en omställning av vården med stora satsningar på utbyggd nära vård, en ny digital vårdinformationsmiljö och historiskt stora investeringar samtidigt som kollektivtrafiken byggs ut i historiskt hög takt.

För att säkra finansieringen av den svenska välfärden i enlighet med befolkningsökningen och de ökade behoven – skulle skatterna för de mest välbeställda behöva öka. Intäkterna fördelas ojämnt mellan de som har och de som inte har. Det finns starka underliggande krafter i samhället som gör att inkomstskillnaderna ökar. Som det nu är skjuts ansvaret för att säkra välfärden allt för ofta över på kommuner och landsting. Att höja förmögenhetsskatt eller fastighetskatt eller ta ut ökade skatt på kapitaltransaktioner skulle vara ett mycket klokare sätt att säkra välfärdens finansiering än att höja landstingskatten. Men behoven att förbättra vården och bygga ut kollektivtrafiken är så stora att en skattehöjning är nödvändig.

Mittenregering med borgerlig budget

Sverige har en mittenregering som styr på en höstbudget från M och KD med stöd av SD. Budgeten innebar skattesänkningar som omöjliggör de viktiga satsningar som skulle krävas för att säkerställa höjd kvalitet och bättre tillgänglighet till hälso- och sjukvård. Vårpropositionen som kom innehöll i princip ingenting för regionerna, och utan reformutrymme kommer kanske inte de statsbidrag som försvinner 2021 och 2022 att kunna ersättas.

Skatteunderlag och indexuppräknings

SKL:s majprognos för skattunderlagets utveckling kom så sent att den inte använts i budgeten. Inför arbetet med kompletterande budget under hösten 2019 är det en varningssignal att skatteunderlagets utveckling utvecklas så negativt för 2021 och 2022.

UTVECKLING AV SKATTEUNDERLAG OCH INTÄKTER

Årlig procentuell ökning

	2018	2019	2020	2021	2022	2018-2022
SKL, maj 2019	3,6	3,0	3,1	3,1	3,7	17,5
Reg, april 2019	3,9	3,1	3,2	3,5	3,8	18,8
ESV, mars 2019	3,6	3,3	3,5	3,1	3,1	17,8
SKL, feb 2019	3,6	2,9	2,9	3,8	4,0	18,5

Källa: Ekonomistyrningsverket, Regeringen, SKL

Budget 2020 med flerårsplaner för 2021 och 2022 bygger på prognosen från februari 2019.

Västra Götalandsregionens ekonomi är stark efter en längre tid av övervägande goda ekonomiska resultat. Det egna kapitalet är långt över gränsen i de finansiella målen. Därför finns det ett utrymme för att kunna göra kortsiktiga underskott under några år och ändå ha en stabil ekonomi.

Vi tillämpar differentierad användning av index för kostnadsuppräknning i den här budgeten, för att visa på vår grundläggande prioritering av hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvården (HSN) använder SKL:s Landstingsprisindex inklusive läkemedel.

Övriga verksamheter använder samma 2%-iga uppräknning som den politiska ledningen använder. Kollektivtrafiknämnden budgeteras enligt den anslagsnivå de säger sig behöva för att uppnå trafikförsörjningsprogrammet enligt långtidsplanen 2019-2021.

TABELL FÖR JUSTERAT LANDSTINGSPRISINDEX (LPIK) SKL PROGNOSE FEBRUARI 2019

	2019	2020	2021	2022	2023
LPIK, inklusive läkemedel	2,4	2,6	2,6	2,5	2,7
- Timlön	2,9	3,1	3,2	3,3	3,3
- Sociala avgifter	3,7	3,9	3,8	2,7	3,8
- Läkemedel	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
- Förbrukning	2,3	2,4	2,3	2,4	2,4
LPIK exklusive läkemedel	2,9	3,1	3,1	2,9	3,1

Västra Götalandsregionen ska ha en socialt hållbar utveckling som sker på ett långsiktigt hållbart sätt både ekologiskt och ekonomiskt. Verksamheten för Västra Götalandsregionen ska bedrivas i ekonomisk balans, med ett ekonomiskt resultat som på lång sikt är positivt.

FÖLJANDE FINANSIELLA MÅL SKA GÄLLA

- Nettokostnaderna ska på lång sikt inte överstiga summan av skatteintäkter och statsbidrag
- Det egna kapitalet ska som lägst vara 3000 mnkr.
- Västra Götalandsregionen ska ha god betalningsberedskap genom snabb tillgång till likvida medel.

Skattesats

Skattesatsen föreslås till 11 kronor och 78 öre per skattekrona 2018. Det innebär en skatthöjning på 30 öre. Det läge som hälso- och sjukvården befinner sig med rekryteringsproblem, köer och underdimensionerad primärvård, gör att det behövs så stora satsningar för att nå balans att det inte kan lösas utan skatthöjning.

Ökade investeringar

Investeringsplanen ska bygga på en långsiktig analys av de strategiska behoven för vårdens och kollektivtrafikens utveckling. Det gäller även de stora satsningar som kommer att krävas för att uppdatera våra sjukhus till moderna byggnader och för att ta fram framtidens vårdinformationssystem. Tidigare erfarenheter av att införa IT-system inom vården har visat att det inte har lönat sig att skynda fram till nya beslut.

INVESTERINGSRAMAR, MNKR

	2020	2021	2022
Investeringsramar	6100	6300	6300

Demokratisk styrning och uppföljning

Västra Götalandsregionens långsiktiga inriktning bestäms av regionfullmäktige som medborgarnas direktvalda representanter. Regionfullmäktiges beslut är fundamentet i den demokratiska styrningen. Budgeten är det överordnade styrdokumentet. Regionfullmäktiges utpekade mål i budgeten ska genomföras av nämnder och styrelser samt återrapporteras.

Befolkningsföreträdarna i övriga nämnder måste ges ett handlingsutrymme att prioritera och att föra dialog med medborgarna om den långsiktiga utvecklingen vilket ger en viktig lokal anpassning inom till exempel hälso- och sjukvården. Det kräver att de har realistiska ekonomiska villkor för att kunna uppfylla befolkningens behov av hälso- och sjukvård.

Det är hälso- och sjukvårdsnämnderna som bäst vet vilka vårdbehov befolkningen har. Vårdöverenskommelser mellan hälso- och sjukvårdsnämnder och utförare ska utvecklas till att tydligare väga in medicinska prioriteringar. Ansvar för att prioritera bort sådant som inte ska göras inom vården kan inte skjutas över till sjukhusen eller vårdpersonalen, utan måste utformas i en dialog med befolkningsföreträdare i Hälso- och sjukvårdsnämnderna.

Utförarstyrelser ska arbeta enligt de mål som pekats ut av regionfullmäktige, och deras inriktning och prioriteringar preciseras och prioriteras i överenskommelser med beställarnämnder. Det ska ske utifrån regionfullmäktiges utpekade mål, men med utrymme för andra prioriteringar. Arbetet i verksamheterna ska bedrivas på ett ekonomiskt hållbart sätt, men ekonomi i balans får aldrig överordnas kvalitet eller patientsäkerhet.

Regionstyrelsen har ett viktigt uppdrag att genom sin uppsiktsplikt bevaka att regionfullmäktiges mål och beslut blir genomförda. Regionstyrelsen ska underlätta beställarnämndernas och utförarnas arbete genom att skapa väl fungerande system för administration, analys, uppföljning och andra viktiga stödfunktioner. Ett viktigt utvecklingsområde är att gå mot en mindre petimeteraktig detaljstyrning och mot mer tillitsstyrning. Vi måste lita på både på politiska styrelser och våra anställda. Detta gäller på systemnivå, så att inte Regionfullmäktige, Regionstyrelsen eller beställarnämnder ställer detaljerade krav på utförarna. Det gäller också internt i utförarorganisationen, så att dessa inte skapar onödig administration eller onödig reglering av personalen. Personalen måste ha ett handlingsutrymme att arbeta med sin professionella kunskap för att skapa bästa vård för befolkning och patienter och bästa verksamhet i övriga verksamheter.

Vi ser samarbete som centralt för att nå en effektivare hälso- och sjukvård. Västra Götalandsregionen måste agera som en samlad region. Sjukhus eller vårdcentraler som har tillfälliga problem måste kunna räkna med att få hjälp från andra. Regionstyrelsen har ett viktigt uppdrag att samordna detta så att utförarna arbetar gemensamt för befolkningens bästa i hela Västra Götaland.

De policydokument och strategidokument som beslutats av Regionfullmäktige gäller för samtliga verksamheter inom Västra Götalandsregionen. Vid upphandling ska det preciseras vilka av motsvarande krav ska ställas även på upphandlad verksamhet. Regionstyrelsen ska se till att det sker en regelbunden uppföljning av att policydokumenten genomförs.

Västra Götalandsregionen ska genomföra mer av våra uppdrag i egen regi. Det ger en direkt möjlighet att styra och välfärdssektorn dräneras inte genom att privata företag tar ut vinster. Vi rör över kvalitetskrav och anställningsförhållanden. När vi väljer att upphandla ska vi använda Vita jobb-modellen då den är tillämplig. Det förhindrar att vi köper in svart arbetskraft och ger rimliga villkor för de anställda i företagen. Vi vill också att de företag vi handlar med ger sina anställda samma meddelarfrihet som den som gäller för offentliganställda. Vid alla upphandlingar där Vita jobb-modellen inte är aktuell, ska det ställas krav på kollektivavtal och meddelarfrihet.

Västra Götalandsregionen ska arbeta med jämställdhetsintegrerat budgetarbete. Det innebär att jämställdheten ska finnas med och vägas in i all styrning och budgetarbete i verksamheterna. Detta arbete behöver en tempohöjning och integreras med den kunskapshöjning om MR-arbete som vi föreslår. Mänskliga rättigheter, normmedvetenhet och genusanalys ska ta större plats i styrning och uppföljnings- och analysarbete. Regionstyrelsen ska få en årlig återrapportering av hur detta arbete har genomförts, så att de kan arbeta för att sprida goda exempel till andra verksamheter.

Mer effektiv vård leder även till lägre kostnader

Våra satsningar på förbättrad arbetsmiljö, högre löner och tillräckliga resurser till hälso- och sjukvården förväntas leda till effektiviseringar. Vår politik förväntas leda till att problemet med överbeläggningar och bemanningspersonal kommer att minska. Det går också att förvänta sig en minskning av antalet vårdskador. Vi har inte lagt in dessa effektiviseringar i budgeten.

Vår satsning på utökad vårdproduktion på de egna sjukhusen förväntas ge mer direkta effekter genom minskade kostnader. De kostnader för köpt vård som ligger på Hälso- och sjukhusstyrelsen och på sjukhusstyrelserna kommer med största sannolikhet att minska när sjukhusen får lättare att bli fullbemannade och att de får en förutsägbar budget istället för att årligen jaga efter extraersättningar kopplade till de brutna taken. Inte heller här har vi lagt in några effektiviseringar i budgeten.

Vårdöverenskommelser inom hälso- och sjukvården ska tecknas som tvååriga vårdöverenskommelser för 2020 och 2021 för att ge utförarna arbetsro att komma i balans med både verksamhet, personal och ekonomi.

Resursfördelningsmodellen enligt senaste uträkningar används för fördelning av resurser mellan Hälso- och sjukvårdsnämnderna.

Ekonomiska satsningar regionövergripande nämnder och styrelser

Fastighetsnämndens regionbidrag ökas med 47,4 mnkr. Det innebär att regionbidraget för 2020 kommer att uppgå till 229 mnkr efter effektiviseringskrav på 20 mnkr.

Regionstyrelsen tillförs 128 mnkr från Moderförvaltningen för finansiering av Framtidens vårdinformationsmiljö.

Finansieringen av ökad vårdproduktion på de egna sjukhusen hanteras som ett risktagande på Moderförvaltningen för att senare kunna hantera väntade kostnadsminskningar på köpt vård och minskad användning av bemanningsföretag. Finansiering sker med 100 miljoner 2020 och ytterligare 100 miljoner 2021.

Regionbidrag

	Budget 2020	Plan 2021		Plan 2022		
	Regionbidrag	Riktat statsbidrag	Regionbidrag	Riktat statsbidrag	Regionbidrag	Riktat statsbidrag
Hälso- och sjukvård	44279,0	1484,0	45645,8	856,0	46937,0	
Hälso- och sjukvårdsstyrelsen	11307,1	1134,4	11651,1	856,0	12092,4	
Hälso- och sjukvårdsnämnderna	32971,8	349,6	33994,7	0,0	34844,6	
Norra hälso- och sjukvårdsnämnden	5603,9	59,4	5777,7	0,0	5922,2	
Södra hälso- och sjukvårdsnämnden	4408,0	46,7	4544,8	0,0	4658,4	
Östra hälso- och sjukvårdsnämnden	5405,4	57,3	5573,1	0,0	5712,4	
Västra hälso- och sjukvårdsnämnden	6839,0	72,5	7051,2	0,0	7227,5	
Göteborgs hälso- och sjukvårdsnämnd	10715,5	113,6	11047,9	0,0	11324,1	
Regionutveckling	7395,0	452,4	7790,2	452,4	7976,1	
Regionutvecklingsnämnden	778,4	0,0	793,9	0,0	809,8	
Miljönämnden	113,8	0,0	136,1	0,0	168,8	
Kulturnämnden	1218,1	452,4	1242,5	452,4	1267,3	
Kollektivtrafiknämnden	5284,7	0,0	5617,8	0,0	5730,1	
Serviceverksamheter	274,6	0,0	280,1	0,0	285,7	
Fastighetsnämnden	229,1	0,0	233,7	0,0	238,3	
Servicenämnden	25,5	0,0	26,0	0,0	26,5	
Nämnd Hälsan & stressmedicin	20,0	0,0	20,4	0,0	20,8	
Regiongemensamt	4943,5	137,5	5137,5	4,5	5448,9	
Regionfullmäktige	88,9	0,0	90,7	0,0	92,5	
Regionstyrelsen	3082,0	137,5	3303,1	4,5	3494,1	
Regionstyrelsen	2008,3	137,5	2048,4	4,5	2089,4	
Personalutskottet	1073,8	0,0	1254,6	0,0	1404,7	
Revisorskollegiet	25,3	0,0	25,8	0,0	26,3	
Patientnämnderna	25,7	0,0	26,2	0,0	26,8	
Arkivnämnden	34,2	0,0	34,8	0,0	35,5	
Koncernbanken	-450,0	0,0	-450,0	0,0	-450,0	
Moderförvaltningen	2137,4	0,0	2106,8	0,0	2223,7	
Summa	56892,0	2073,9	58853,6	1312,9	60647,7	

Resultaträkning

	2020	2021	2022
Verksamhetens intäkter	14 099	14 617	15 153
Verksamhetens kostnader	-67 719	-69 592	-71 659
Avskrivningar	-2 689	-3 124	-3 303
Verksamhetens nettokostnad	-56 308	-58 099	-59 809
Skatteintäkter	46 699	48 489	50 380
Kommunalekonomisk utjämning och generella statsbidrag	10 278	10 025	10 019
Verksamhetens resultat	669	415	590
Finansiella intäkter	61	62	63
Finansiella kostnader	-645	-817	-902
Resultat efter finansiella poster	84,6	-340,0	-249,3

Balansräkning

	2020	2021	2022
Immateriella anläggningstillgångar	84	83	82
Materiella anläggningstillgångar			
-Byggnader och Mark	23 285	26 143	28 545
-Maskiner och inventarier	10 713	11 961	13 096
Finansiella anläggningstillgångar	438	438	438
Anläggningstillgångar	34 519	38 625	42 161
Bidrag till infrastruktur	398	353	308
Omsättningstillgångar			
Förråd	351	371	391
Kortfristiga fordringar	4 863	4 529	3 707
Kortfristiga placeringar	7 164	5 321	4 938
Kassa och bank	500	500	500
Summa omsättningstillgångar	12 878	10 721	9 536
TILLGÅNGAR	47 796	49 699	52 005
Ingående eget kapital	7 617	7 702	7 362
Årets förändring	85	-340	-249
Eget kapital	7 702	7 362	7 112
Avsättning pensioner	22 276	24 555	26 785
Övriga avsättningar	2 000	2 000	2 000
Avsättningar	24 276	26 555	28 785
Långfristiga skulder	3 077	4 007	4 557
Kortfristiga skulder	12 741	11 775	11 552
Skulder	15 818	15 782	16 109
EGET KAPITAL, SKULDER OCH AVSÄTTNINGAR	47 796	49 699	52 005

Regionfullmäktige föreslås besluta följande:

1. Regionfullmäktige fastställer regionbidrag till styrelser, nämnder och verksamheter för år 2020 i enlighet med föreliggande förslag till budget.
2. Regionfullmäktige fastställer inriktningen för åren 2021 och 2022 som underlag för den långsiktiga planeringen av detaljbudgetar, vårdöverenskommelser mm.
3. Regionfullmäktige fastställer skattesatsen för 2020 till 11 kronor och 78 öre per skattekrona.
4. Regionfullmäktige fastställer i budgeten angivna prioriterade mål, uppdrag samt finansiella mål.
5. Regionstyrelsen får i uppdrag att besluta om planeringsdirektiv för 2020 och planåren med den av regionfullmäktige fastställda budgeten och flerårsplan som grund.
6. HSS får i uppdrag att besluta om riktlinjer för hälso- och sjukvårdsnämndernas arbete med vårdöverenskommelser 2020–2021 med den av regionfullmäktige fastställda budgeten och flerårsplanen som grund
7. Regionstyrelsen bemyndigas att utifrån en investeringsram om 6100 mnkr fastställa investeringsplan och fördela låneramar för 2020.
8. Regionstyrelsen bemyndigas att under år 2020 uppta lån om ett högsta belopp av 3000 mnkr vilket hanteras enligt föreskrifterna i finanspolicyn.
9. Regionstyrelsen bemyndigas att disponera medel inom koncernbanken och moderförvaltningen i syfte att kunna fullfölja samordningsansvaret och uppgiften om övergripande ansvar för verksamheter i egen regi.
10. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa fastighetsindex.
11. Regionfullmäktige fastställer ett koncernbidrag från fastighetsnämnden till 20 mnkr.
12. Kollektivtrafiknämnden får i uppdrag att justera biljettpriserna inom kollektivtrafiken utifrån att nivån i genomsnitt inte ska höjas 2020.
13. Regionutvecklingsnämnden, kollektivtrafiknämnden, miljönämnden och kulturnämnden får i uppdrag att senast 30 september 2019 fatta beslut om uppdrag med mera till respektive verksamheter.
14. Servicenämnden får i uppdrag att senast den 30 september 2019 teckna serviceöverenskommelser med berörda verksamheter.
15. Hälso- och sjukvårdsnämnderna och hälso- och sjukvårdsstyrelsen får i uppdrag att senast den 30 september 2019 vara överens med berörda styrelser, förvaltningar och alternativa utförare inom hälso- och sjukvården och tandvården avseende ersättningar, vårdnivåer och vårdinriktningar med mera.
16. Styrelser och nämnders detaljbudgetar skall vara beslutade senast 31 oktober.
17. Regionstyrelsen bemyndigas att inför konsolideringen av koncernens detaljbudget granska nämnder och styrelser budgetar, ansvara för samordnande dialog och vid behov ge uppdrag till berörda styrelser och nämnder om förnyad prövning av sina detaljbudgetar.
18. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa Västra Götalandsregionens detaljbudget för 2020 och fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag till nämnder och styrelser under förutsättning att ärendena inte är av principiell art.
19. Regionfullmäktige fastställer i övrigt i budgeten angivna mål och fokusområden samt inriktningar för 2020 samt plan för 2021–2022.